

אגעד אנק

על פרשת השבוע

פרשת ויצא תשפ"א

אין לקרא בומן התפילה וקריה"ת. © כל הזכויות שמורות למו"ל.

בס"ד, בכל ענייני הגיליון ניתן לפנות לדוא"ל: g.agedank@gmail.com

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה (כח, י)

במדרש תנחומא: "זה שאמר הכתוב כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך". ביאר בספר "תמימי דרך", שהנה יכול היה לומר "ויצא יעקב מבאר שבע לחרן", ואם היה כתוב כן, יוצא שהאותיות 'ו' ה' ה' 'י' מיותרים: "וילך חרנה", ובספרים הקדושים מובא שהשם יוה"ך זה המלאך הממונה על קפיצת הדרך, ושם זה יוצא מהפסוק "כי מלאכיו יצוה לך", ובזה מובן המדרש, שהיה קשה למדרש על ייתור האותיות הנ"ל, ומתרץ שהכתוב רימז על המלאך שממונה על הדרך שנתלווה איליו, וכפי שיוצא מהפסוק כי מלאכיו וכו'.

בספה"ק אוהב ישראל הביא לבאר בזה כך: (ליקוטים, פר' ברכה) "במדרש הנפטר מחבירו אל יפטר אלא מתוך דבר הלכה. ומאי הלכה יחיד ורבים הלכה כרבים. עכ"ל המדרש. פי' כי שם של שמירת הדרך הוא יוה"ך היוצא מן ס"ת מפסוק (תהלים צא, יא) כי מלאכיו יצוה לך, והם ר"ת של יחיד ו"רבים הלכה כ"רבים שהוא ג"כ שם זה.

בספר "חקל תפוחין", מביא בשם הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זיע"א, שסיפר, שפעם נסע הרה"ק החוזה מלובלין עם כמה מחסידיו, והיה זה ביום שישי, וכבר נתאחרת השעה, פנו החסידים אל רבם ואמרו, שבדורות הקודמים, במצב כזה היו הצדיקים עושים קפיצת הדרך, נענה החוזה מלובלין ואמר "יא ווער כען היינט" (כן, מי יכול היום), ולפתע ראו שהגיעו למחוז חפצם מוקדם בהרבה מהמצופה, ולאחמ"כ אמרו שבדבריו "יא ווער כען היינט" כיון החוזה מלובלין את השם הנזכר, יוה"ך שמשוגל לקפיצת הדרך. (צינוני תורה)

והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו (כח, יב)

פרש רש"י ז"ל "עלים ויורדים - עולים תחילה ואחר כך יורדים, מלאכים שליווהו בארץ אין יוצאים חוצה לארץ ועלו לרקיע, וירדו מלאכי חוץ לארץ ללוותו".

לכאורה יוקשה, הלא מעשה זה, שחלם את החלום על המלאכים העולים ויורדים, התרחש בעת שהיה בהר המוריה, שאינו גבול ארץ ישראל ומדוע התחלפו שם המלאכים?

כך הקשה ה'באר יוסף', ואמר על כך 'חאפ' נפלא, מתיקות התורה:

על הפסוק: "הארץ אשר אתה שוכב עליה", דרשו חז"ל "מלמד שקפלה הקב"ה לכל ארץ ישראל והניחה תחת יעקב אבינו". נמצא שכעת היה יעקב בסוף גבול ארץ ישראל, ומן המקום שהוא כעת משם ואילך הוא חוץ לארץ, ממילא הוצרכו מלאכי ארץ ישראל להתחלף עם מלאכי חוץ לארץ, מלאכי ארץ ישראל עלו לרקיע, ומלאכי חוץ לארץ ירדו ללוותו לחוץ לארץ. (יחי ראובן)

והנה שלם מוצב ארצה (כח, יא)

ראיתי דיבור יקר בספר 'בן גרני' לבנו של בעל הגורן דוד', אדם גדול מאד, על המחזה של יעקב שראה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, ודרך הסולם שהוא עומד באלכסון ולא ביושר. ופנימיות הענין, כי באותה שעה היה יעקב במצב של מאד, אברהם ויצחק היו עשירים מופלגים, ונתנו לו כל טוב כדי לישא אשה ולהקים בית יחידי, ובא אליהם וגנב ממנו הכל, וכמ"ש במדרש שאמר 'עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ'. ודרך האדם כשהכל הולך לו כסדר, הוא הולך בדרך ישר, כשהולכים בדרך ישרה אין צריך לבדוק היכן הוא הולך, ויכול להתבונן בדברי תורה בלי להתרכז במהלך הדרך הישרה. וכלשון חז"ל 'אין דרכם של בני אדם להתבונן בדרכים'. אך כשעולים על סולם, אם יענין ברעק"א עמוק בעלייתו על הסולם, ה' ירחם לאן יגיע.

כשיש לאדם עושר וכבוד ומנוחה, אינו מתבונן בדרכו, כמי שהולך בדרך הישר ולא על הסולם. ואינו צריך להרים עיניו להשי"ת לבקש רחמים. ומצאנו שאמר רשב"י לתלמידיו שלכן לא ירד המן במנה גדולה אחת בשנה, רק מדי יום ביומו, שמי שיש לו ארבעה וחמשה בנים, מתבונן מה יהיה מחר, ותלה עיניו לחסדי ה', לכן זכו להיות דור דעה בדביקות בהשי"ת.

יעקב אבינו לאחר שבא אליפז ולקח הכל, רצה הקב"ה להסביר לו את החיים שלו, לכן ראה סולם בחלומו, שהצדיקים אין להם דרך ישרה בלי מכשולות, אלא כסולם העומד באלכסון שצריך להתחזק בכל עת בשני ידיו שלא ליפול,

כדי שיתלה עיניו תמיד להשי"ת. אלו הם החיים הטובים האמתיים. שאע"פ שהוא מוצב ארצה, ראשו מגיע השמימה. ובפרשת וישב ביקש לרדת מהסולם, ביקש יעקב לישב בשלוה, נתן לו הקב"ה סולם עד סוף ימיו, קפץ עליו רוגזו של יוסף. כי יעקב אבינו עושה לנו הכנה לשנות הגלות, חיים של סולם העומד באלכסון, לא שלות ולא שקטתי ולא נחתי ויבא רוגז. רק בסוף נאמר 'יחי יעקב', לפני כן היה לו חיים של סולם מסוכן, וזה מהות החלום שהראו לו בתחילת הדרך, שבכל פסיעה צריך להרים את העיניים להתפלל להשי"ת.

וכמו שאמר הג"מ רבי זליג ראובן בנגיס זצ"ל על ה'סולם' של רבי פנחס בן יאיר, תורה מביאה לידי זהירות, זהירות לזריזות וזריזות לנקיות, עד שבאים לרוה"ק ותחית המתים. וצ"ע היכן היא עבודת התפילה בסולם הזה? ואמר ששני צדדי הסולם הם עבודת התפילה, אי אפשר לעלות שליבה אחת בסולם בלי תפילות ובקשות. כל שלב ושלב צריך להשקוטו בתפילה, נשא לבבנו אל כפים.

ובספה"ק אך פרי תבואה כתב הרה"ק רבי הערשלי'ע ליסקער זי"ע שיעקב אבינו עלה למדרגה גבוהה משאר האבה"ק, בחירי האבות, ונדר ואמר שאם יתן לו השי"ת לחם לאכול ובגד ללבוש, ויהיה ה' לי לאלקים. והאלשי"ך הק' פירש מה מקום לבקש על לחם ובגד, כי התפלל על הגאולה העתידה שאז אין מלאכות הפת ע"י החיטים וכו', עתיד הקב"ה להוציא כלי מילת וגלוסקאות מוכנים לאכילה בלי חרישה וטחינה וכו', כך יהיה בבית השלישי שנקרא 'בית אלקי יעקב'. ורבי הערשלי'ע מבאר שביקש יעקב 'לחם לאכול', כלומר מדת הלחם שתתן לי יהיה רק לסעודה הקרובה בלבד, שלא יהיה לי מוכן בבית לכמה ימים שבועות וחדשים, וכן בגדים ללבוש עכשיו. ולא כסף לצבור בתכניות חסכון, תמיד נתן לי בהשגחה פרטית כפי צרכי, שאצטרך להרים אליך את עיני תמיד בכל יום ובכל עת ובכל שעה.

(הגרמ"י רייזמן ה' ויצא ע"ט)

ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש (כח, כ)

יעקב אבינו מסתפק במועט, אין הוא מבקש מותרות, רק לחם לאכול ובגד ללבוש. הסבא מקלם זצ"ל שואל, הרי הרמב"ם אומר שמה שאדם מוכרח ואינו יכול להסתדר בלי זה, מובטח לו שהקב"ה יתן לו, אי"כ הרי יעקב בטוח שאת המעט שהוא צריך בשביל לחיות את נפשו, יקבל מהקב"ה, אי"כ מה היתה בקשתו "ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש".

והתירץ, יעקב אבינו שעוזב את ביתו של יצחק, בית המלא קדושה וטהרה, והולך לבן הרמאי העובד ע"ז, מפחד הוא שמא הקירבה עם לבן תשפיע עליו לרעה, ומבקש הוא מהקב"ה שאף בזמן שהוא יחזור מלבן: "ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש". פירוש: שאני ירגיש שלא אני נותן לעצמי את הלחם ואת הבגד, ולא כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, אלא שארגיש שהכל נותן לי הקב"ה. וזה ביקש יעקב אבינו, שהוא ישאר באותה מדריגה שהוא נמצא עכשיו ולא ישפיעו עליו מעשיו הרעים של לבן. כי האיש שיש בו הרבה אמונה מרגיש שלא הלחם ולא הבגד הם שלו, אלא הכל נותן לו הקב"ה, ובשעה שהאדם יתבונן בזה, יראה בצורה אחרת הברכה שמברך על הלחם והברכה שבברך מלביש ערומים. (דברי מוסר)

ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש ויקח מאבני המקום וישם מראשיתו וישכב במקום ההוא: (כח, יא):

וברש"י: וישם מראשותיו - עשאן כמין מרזב סביב לראשו שירא מפני חיות רעות התחילו מריבות זו עם זו זאת אומרת עלי יניח צדיק את ראשו וזאת אומרת עלי יניח מיד עשאן הקב"ה אבן אחת וזהו שנא' ויקח את האבן אשר שם מראשותיו:

יש להבין בדברי רש"י: א - אם הניח את האבנים סביב לראשו, מה יש להם לריב "עלי יניח צדיק ראשו"? הרי לא שם כרית אלא גדר! ב - ממתי שמענו שאבנים יכולים לריב? [בוודאי שדברי חז"ל אמת לאמיתה אף שלא שמענו כן זולתם, אמנם אפשר לבאר בדרך נוסף, כדלהלן] ג - מה עניין של "מריבה" יש כאן? הרי דבר זה תלוי ביעקב היכן שיחליט שם יניח את ראשו, מילא אם היה אומר שהאבנים היו במתח רב מי יזכה - מילא, אבל 'מריבה' מהיכי תיתי?

הנה במהרש"א (חולין צא) עמד על השאלה הראשונה (וכן ברא"מ עיי"ש) וכתב: עלי יניח צדיק ראשו כו'. בב"ר מפורש שעשאן כמין מרזב כו' כפרש"י בחומש והוא שהניח מלמטה אבן אחד להניח ראשו עליו וסביב אותו האבן הניח הרבה אבנים בגובה מג' צדדים עד שנעשו ג' דפנות כמין מרזב שיש דף א' מלמטה וג' דפנות מצדדין התחילו כל אבנים מריבות עם אותו אבן שהניח מלמטה כל א' אומרת עלי יניח צדיק את ראשו עד וכלן נבלעים באבן א' ר"ל שכולן נבלעו באותה אבן אחת שלמטה כדי שיניח ראשו על כלן ודברי הרא"ם בזה אינם מבוררים ואין להאריך:

הונח לנו השאלה הראשונה לפי דברי המהרש"א, אך שאר התמיהות נראה ליישב עפ"י דברי המהרש"א וכדלהלן:

הגמרא מביאה (במגילה כו וכן בזבחים נג וביומא יב) המחלוקת אם ירושלים נתחלקה לשבטים:

במאי קמפילגי תנא קמא סבר לא נתחלקה ירושלים לשבטים ורבי יהודה סבר נתחלקה ירושלים לשבטים ובפלוגתא דהני תנאי דתנאי מה היה בחלקו של יהודה הר הבית הלשכות והעזרות ומה היה בחלקו של בנימין אולם והיכל ובית קדשי הקדשים ורצועה היתה יוצאת מחלקו של יהודה ונכנסת בחלקו של בנימין ובה מזבח בנוי והיה בנימין הצדיק מצטער עליה בכל יום לבלועה שנאמר חופף עליו כל היום לפיכך זכה בנימין ונעשה אושפיזין לשכינה והאי תנא סבר לא נתחלקה ירושלים לשבטים.

רואים מדברי הגמרא שבעבור השתוקקותו הרבה של בנימין בשבילה זכה להשראת השכינה בחלקו. וכן כתבו המפרשים שם. אבל לפי המ"ד שירושלים לא נתחלקה לשבטים, היכן מצאנו את השתוקקותם להשראת השכינה בשבילה זכו לכך?

אפשר לומר שזה היה כאן העניין עם האבנים, על פי דברי המדרש רבה שמביא כמה שיטות כמה אבנים שם מראשותיו ואחת השיטות שהיו 12 אבנים כנגד שניים עשר שבטי י-ה.

והנה לפי דברי המהרש"א לקח אבן אחת למתחת ראשו ושאר האבנים היו מסביב, וכאן היה הויכוח בין השבטים שבא ראובן ואמר האבן אשר יעקב יניח ראשו עליה היא המכוונת נגד שבט ראובן ושאר השבטים אבנם מונח סביב, בא שמעון והתחיל מריב איתו שהאבן מתחת ראש יעקב היא כנגד שבט שמעון וכו', כך כל שבט ושבט טען "עלי יניח צדיק ראשו", דהיינו שהאבן שיעקב מניח ראשו עליה היא המכוונת לשבטו. ובזה הרווח לנו שלא היה צורך שהאבנים יזוזו מכאן להתם ואף לא יפתחו את פיהם אחד לשני.

מה עשה הקב"ה? כיוון שראה השתוקקותם של כל השבטים לזכות להשראת השכינה, עשאן לאבן אחת ואמר שכולם יזכו בכך, ולכך לא נתחלקה ירושלים לשבטים שכן מכולם זכו, וזהו אמרו "האבן אשר שמת מצובה יהיה בית אלוקים" דהיינו שכמו האבן האחת המכוונת נגד כל השבטים כך בית האלוקים בחלקת כל השבטים.

(ציוני תורה)

{ד} ויאמר להם יעקב אחי מאין אתם ויאמרו מחרן אנחנו: {ה} ויאמר להם הידעתם את לבן בן נחור ויאמרו ידענו: {ו} ויאמר להם השלום לו ויאמרו שלום והנה רחל בתו באה עם הצאן: {ז} ויאמר הן עוד היום גדול לא עת האסף המקנה השקו הצאן ולכו רעו ...

יעקב אבינו מתחיל להוכיח אותם...

אומר רש"י - הן עוד היום גדול. לפי שראה אותם רובצים, כסבור שרוצים לאסוף המקנה הביתה ולא ירעו עוד, אמר להם הן עוד היום גדול, כלומר אם שכירים אתם לא שלמתם פעלת היום, ואם הבהמות שלכם אף על פי כן לא עת האסף המקנה וגו'

בעברית צחה, בשפה שלנו היום, זה נקרא פרוזיטים.

שאל הרב מפוניבז' צ"ל - תארו לעצמכם, לו היה מגיע אדם, לתחנת מוניות בת"א, ורואה את הנהגים משחקים שש-בש... אומר להם "רבותי, אם המוניות שלכם, פרוזיטים, לכו לעבוד! ואם אתם שכירי יום, גנבים! ..."

האם האדם שהעיר לנהגי מוניות, היה יוצא בשלום?

הם עונים ליעקב ומסבירים לו... לא...תשמע...

הנהגי מוניות גם היו מסבירים לו ככה?

היו אומרים לו "אדוני, יש לך עשר שניות לעוף מכאן, אחרת השולחן והשש-בש עליך" ☺

אמר הרב מפוניבז' צ"ל - למדנו מכאן כלל. אם אתה רוצה להוכיח בן-אדם, בדברים הכי קשים שאתה רוצה, אתה יכל להכניס לו את זה בקלות, תמורת מילה אחת בלבד אחי מאין אתם...

בשפה שלנו היום - 'אחתי! ☺

אתה רוצה להוכיח נהג מוניות, תן לו מילה אחת... אחרי זה אתה יכל להכניס מה שאתה רוצה!

ויספר ללבן את כל הדברים האלה (כט, יג)

כתב רש"י, "ויספר ללבן - שלא בא אלא מתוך אונס אחיו ושנטלו ממנו ממנו". ולעיל (פסוק יא) הביא רש"י "ד"א לפי שבא בידים ריקניות אמר

אליעזר עבד אבי אבא היו בידיו נזמים וצמידים ומגדנות ואני אין בידי כלום. לפי שדרך אליפו בן עשו במצות אביו אחריו להורגו והשיגו ולפי שגדל אליפו בחיקו של יצחק משך ידו א"ל מה אעשה לציזוי של אבא אמר לו יעקב טול מה שבידי והעני חשוב כמת".

הגרמ"מ שולזינגר צ"ל סיפר ששאל פעם את הסטייפלער, איזה מעלות צריך לחפש כשרוצים לבחור חתן, אמר לו הסטייפלער שכשבוחרים חתן, לא צריך לבדוק עילוי גדול, רק צריך לבדוק שלשה דברים, שיהיה לו מידות טובות, שיהיה מתמיד, ושיהיה לו שכל הישר. אבל לא צריך להיות גאון. וסימנך "משה" מידות, שכל ישר והתמדה, אמר הגרמ"מ שאלתי את הסטייפלער, אם יש לו שכל הישר, והוא גם מתמיד, למה צריך שיהיה לו מידות טובות? הרי התורה מעדנת את האדם! ע"י תורה האדם מקבל מידות טובות. ענה לו הסטייפלער, אכן התורה מעדנת את האדם, אבל זה לא מספיק, אם האדם לא מתייגע לשנות את המידות ולשפרן, התורה לבד, זה לא מספיק. והביא לו ראייה מהפרשה שלנו, אליפו למד אצל זקינו יצחק, ומה למד אצלו? "לא תרצח". וכי את הלאו של "לא תגזול" ו"לא תגנוב" הוא לא למד אצלו? הוא למד שאסור להיות רוצח, ושוודד מותר כן להיות?

מה התירוץ? אם הוא לא היה לומד תורה הוא היה רוצח, אבל היות שלמד תורה, והתורה מעדנת את האדם, אז זה הועיל לו להוריד אותו מדרגת "רוצח" לדרגת "שוודד". אמר לו הסטייפלער, וודאי שהתורה עוזרת, שבלי התורה הוא היה רוצח ואילו עם התורה הוא סתם "חיה רעה". אם לא עובדים על המידות, זה לא מספיק.

אמר לו הסטייפלער, בחור שלומד טוב, ההוכחה היחידה היא שעם ה"סטנדר" יש לו "שלום בית" טוב, ואתה יודע למה? כי ה"סטנדר" אף פעם לא ביקש לו להוריד את הפח... הסטנדר אף פעם לא ביקש לו לקום אל התינוק באמצע הלילה... אם לא עובדים על המידות, יכולים ללמוד ולהיות מושחת. זה מה שלומדים מאליו, שעל המידות צריך לעבוד.

(הרב אליהו דיסקין)

ויאמר לבן ליעקב הכי אחי אתה ועבדתני חנם (כט, טו)

הגמרא במסכת חולין (קכו, א) אומרת: אמר רב גידל אמר רב: נרשאה נשקיך [אם אדם מהעיר 'רש' נשק אותך] מני ככיך [ספור את שניך לבדוק שלא גנב לך איזה שון], נהר פקודאה לוייך [אם אדם מהעיר 'נהר פקוד' מתלווה אליך] מן גלילא מפירא דחזי עלך [זה בגלל שהוא חומד את בגדיך ורוצה לגנוב לך אותם], פומבדיתא לוייך [אדם מ'פומבדיתא' מתלווה אליך] אשני אושפיזין [תשנה את אכסנייתך, שכן הוא זומם לפרוץ אליך].

זה מה שאומר הפסוק "ויספר ללבן את כל הדברים האלה" שיעקב סיפר לו שגנב מעשיו את הברכות ולכן גנב לו אליפו את הכל. כששמע לבן שיעקב גם הוא יודע לגנוב, נענה ואמר "הכי אחי אתה" אם כך הרי אנחנו ממש אחים... והוסיף ואמר ליעקב בלשון תמימה הכי אחי אתה - הרי אתה גנב כמוני - ועבדתני חנם? - בטח עוד תגנוב אותי באיזה הזדמנות, כמו שהגמ' מספרת בחולין שודאי יש לגנב כוונות נסתרות איך לרמות ולגנוב, אם כן, "הגידה לי מה משכורתך" בא נסכם מראש כמה אני נותן לך ואל תגנוב אותי...

(ע"פ חתם סופר עה"ת ותורת משה)

ויהיו בעיניו כימים אחדים

כתב האלשי"ך הקדוש שידע יעקב את המדרגות של רחל, שנאמר ויאבה יעקב את רחל, אך מתוך המסירות נפש שעשתה שלא לבייש את אחותה, נכפלה אהבתו שנאמר 'ויאהב יעקב את רחל מלאה' היינו ממה שעשתה ללאה. ויעקב אבינו עבד ז' שנים, מה ראשונות באמונה אף אחרונות באמונה. וצ"ע מדוע היה צריך יעקב לעבוד עוד שנים באמונה, והרי הוא יודע לרמות את לבן כשהיה צריך, כמו לאחר שרימה אותו לבן עם הכבשים, ויסר ביום ההוא את העקודים וכו' עשה יעקב תחבולה במקלות בשקות המים, לקיים עם עקש תתפל, וא"כ מדוע עבד אחרונות באמונה? ותי' רש"ק והאלשי"ך הק' שהמחיר של רחל הוכפלה לי"ד שנה, כיון שנתגלו מדותיה הטובים הבין ששבע שנים לא מספיק לאשה כזאת, אפי"י ד שנה לא מספיק. וזה שכתוב 'ויהיו בעיניו כימים אחדים', כי כשאדם משלם מחיר זול על דבר יקר, הוא מרגיש שלא נתן כלום. נמצא שיעקב חשב שאם היה לבן יודע מעלותיה של רחל, היה מבקש שיעבוד שבעים שנה, כשראה יעקב את המדות הטובות, הלך לעבוד בשמחה עוד ז' שנים.

וזהו המשך הפסוקים כיון שאבה יעקב את רחל מלאה, ממה שמסרה הסימנים ללאה במסירות נפש, ויעבוד עוד ז' שנים ויהיו בעיניו כימים אחדים, כי ידע שהיא יקרה יותר ויותר.

מפרשי הפשט הקשו מהו כימים אחדים, הרי דבר שאדם מצפה לו וזה מתאחר לבא, זה נראה לו הרבה שנים ולא כימים אחדים? ותי' רש"ק שכשאדם אוהב את עצמו זה נראה לו הרבה זמן, כשהוא אוהב את הדבר, זה כימים אחדים, וזה שדיבר יעקב בלשון כזה הבה את אשתי, כי היה זה כחפץ של מצוה, כספר תורה, כמו שאדם מכין לכתוב ספר תורה, ולוקח הרבה שנים להכין הקלף והדיו והכתיבה, כל זה כימים אחדים באהבתו אותה, אותה דייקא ולא את עצמו, משא"כ כשאוהב את תאוות גופו ופיצתו, אפי"י רבע שעה נדמה לו כימי מתושלח.

(הגרמ"י רייזמן) נשאלת השאלה: אם בין כה וכה יש כאן נס של מועט המחזיק את המרובה –

לשם מה צריכים בכלל תבה?! והתשובה היא: אתה תעשה את מה שאתה יכול, עשה תבה – ואת השאר תשאיר לקב"ה!

העשיה שלך היא התנאי לתוצאה. וזה למעשה פסוק מפורש בספר קהלת (ט, י): "כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה" – כל מה שאתה יכול לעשות – תנצל את המקסימום ממה שאתה יכול לעשות...!

אז עצם החובה להשתדל, לא לחבוק ידיים, היא הרי ידועה. אלו הם דברי הספרי על הפסוק (דברים טו, יח): "וברכך ה' אלקיך" – "יכול יהא יושב ובטל? – תלמוד לומר: 'בכל אשר תעשה'". ברכת שמים היא זו שתועיל. מתי? – אחרי שאתה עושה!

השאלה היא: מהי חובת ההשתדלות? יאמר האדם: אני אעשה את המינימום, והקב"ה ישלח את הברכה... – זה לא יעזור – לא מלאת את חובתך!

אומרת הגמרא (ברכות לב ע"ב): 'ארבעה דברים צריכים חיזוק [שיתחזק בהם אם תמיד [בכמות] בכל כוחו [ובאיכות] – רש"י], ואלה הם: תורה ומעשים טובים, תפלה, ודרך ארץ'. ופרש רש"י: "דרך ארץ – אם אומן הוא – לאומנותו. אם סוחר הוא – לסחורתו, אם איש מלחמה הוא – למלחמתו".

וכתב היעב"ץ, כי הגמרא מונה את ארבעת הדברים הללו, משום שארבעתם רצויים לפני הקב"ה – הקב"ה רוצה שהאדם ילמד, שיעשה מצוות, שיתפלל, ושירויח במסחרו [אם אין קמח אין תורה]. כיון שכך, היינו עלולים לחשוב שאם הדברים האלה רצויים לפני הקב"ה, הרי שמספיקה השתדלות קטנה, והקב"ה ישלח בזה ברכה... על כן משמיעים לנו חז"ל, שגם דברים אלו רוצה הקב"ה שתעשה את כל מה שאתה יכול! בלי שתמצה את היכולות שלך, קשה יהיה לך לצפות לעזרת שמים.

נחזור למדרש שעמו פתחנו: יעקב אבינו רוצה ללכת להשיג שידוך, וכשהוא מסתכל על "ההורים", מה הורה לו אברהם אבינו בשידוך של יצחק? – שאם אתה יכול לשלוח עשרה גמלים מלאים כל טוב, תשלח עשרה גמלים! ואם אתה חשוב שאם תתן לו שטר מתנה על כל נכסיו זה מה שיועיל – אז תתן לו שטר כזה! 'רואים שצריך למצות את ההשתדלות, ולי אין כלום', אמר יעקב, 'אפילו לא נום אחד או צמיד אחד'.

זו ההתחלה של המדרש. ומה ההמשך של המדרש?

ההמשך של המדרש נפלא כל כך: אם ההשתדלות היתה זו שמניבה את התוצאות, אז כשאין השתדלות – מרידים ידיים...

אמר יעקב אבינו: 'מה, אני מאבד את בטחוני מבוראי?! – איני מאבד בטחוני מבוראי! אלא עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ!'

מה הוא אמר כאן? – הוא גילה יסוד נוסף: כשאתה יכול להשתדל – אתה חייב להשתדל, וכשאינך יכול להשתדל – אתה פטור מהשתדלות! ואם אתה באמת פטור מהשתדלות – ה' יעזור לך!

כשרוצים באמת – משמים מסייעים

הרב מפוניבז' זצ"ל היה אברך כשהתמנה לרבה של העירה פוניבז' – ממלא מקומו של רבי איצ'לה פוניבז'ר. הוא קיבל עירה שהיו בה תלמוד תורה קטן, וישיבה, שעוד איכשהו החזיקה מעמד.

היה לו חלום – להפוך את פוניבז' למעצמה של חינוך: לבסס את התלמוד תורה, ולייסד ישיבה קטנה וישיבה גדולה, וכוללים שלא ברכים, בית ספר יסודי לנערות, וסמינר וכו' – קמפוס של חינוך!

בשביל להתחיל לממש את החלום, הוא היה צריך שטח קרקע גדול. מהשמים הקרו לפניו הזדמנות ממש נדירה – הכומר של פוניבז' היה בן למשפחת האצולה שפעם שלטה בעיירה, והיא היה הנצר האחרון למשפחה זו וירש המון קרקעות. הוא ידע שהוא לא משאיר אחריו ילדים, אז החליט למכור את השטחים שלו. לפי ערך הקרקע, הם היו שווים ששים אלף רובלים – הון בלתי נתפס בימיים ההם, אבל הוא פרסם, שמי שיתן לו חצי מחיר, כלומר שלושים אלף רובלים במזומן – הוא ימכור לו את הקרקע!

עבור הרב מפוניבז' זו היתה ממש הזדמנות חייו! הוא עלה אל הכומר, והתחיל להתמקח: "מי יתן לך ששים אלף רובלים?!" ענה לו הכומר: "האמת היא שיש מי שמוכן לתת, אבל הוא רוצה לפרוס זאת בתשלומים... אני רוצה חצי מחיר, אבל במזומן! אתה רציני או לא?"

ענה לו הרב: "תוריד לעשרים וחמש אלף, וגמרנו ענין!"

"אבל מזומן!" אמר הכומר.

אמר לו הרב: "תשמע, אתה הכומר של העירה, ואני הרב של העירה. אינני אדם עשיר, ואין בידי כרגע את הסכום הזה. תן לי מרווח של זמן, כמה חדשים. לעשות סבב בין עשירי רוסיה ולחמם את לבבם, שיחליטו לפתוח את הכיס!"

הדבר לא מצא חן בעיני כומר... "אתה יודע מה?" אמר הכומר, "תביא לי כעת חמשת אלפים רובל מזומן, ואני אתן לך חדשיים לעשות את הסבב שלך, ולאסוף תרומות. אם בתום החדשיים [יום א' בשעה 11.00] אני לא רואה את העשרים אלף הנוספים – אין עסקה, ואבדת את דמי הקדימה! מסכים או לא?"

"אשאל את אשתי", ענה הרב.

וירא ה' כי שנואה לאה ויפתח את רחמה (כט, לא)

במדרש תנחומא: "ראה כי שנואין מעשי עשיו בפניה". יש להבין מדוע דוקא בזכות הזאת זכתה להיפקד?

ביאר בספה"ק קדושת לוי, שהגמ' אומרת שלכן היו אמותינו עקרות, כיון שהקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים. והנה כאן מצאנו שהיו עיני לאה רכות וברש"י שבכתה הרבה מחמת שחששה שתנשא לעשיו, וזה מה שכתב המדרש, שהקב"ה ראה שלאה כבר בין כה וכה התפללה הרבה מחמת ששנואין מעשי עשיו בעיניה, לכן נפקדה מיד. (קדושת לוי)

ותהר ותלד בן ותאמר אסף אלקים את חרפתי (ל, כג)

כתב רש"י: "חרפתי וכו' ואגדה כל זמן שאין לאשה בן אין לה במי תלתות סרוונה משיש לה בן תולה בו מי שבר כלי זה בנך מי אכל תאנים אלו בנך" עכ"ל. והדברים מפליאים, וכי זהו מעלת הבן אצל רחל אמנו, שמזכירים דברים קטנים מה מה בכך בכבוד, לעומת אושר הגדול של אם הבנים שמחה שמעמידה שבט בישראל ואם עקרה שנפתח רחמה וזכתה לזרע של קיימא וכן ליעקב אבינו, כמה תמוה שתוכיח דבר כזה כלל!?

ופירש הגרא"ל חסמן ז"ל שכשאדם איבד כובעו וחבירו רץ אחריו ומה עוד שנכנס למים להציל לו את כובעו, הרי מודה לו מאד, ומכיר לו טובה ע"ז. ואם הוא עצמו היה בסכנה, ונפל לים, ובא חבירו והצילו, וגם הציל לו את כובעו, מטבע האדם שמרוב שבח והודיה על הצלת חייו לא נחשב בעיניו כלום מה שהציל לו גם את כובעו, אמנם, ממידת האמת והכרת הטובה, ראוי לו להודות על כל דבר ודבר בפני עצמו, כי הרי גם זה טובה היא, וכי בגלל שעשה עמו עוד דברים גדולים יותר בטלה חובתו לגבי דבר הקטן? ועד"ז הזכירה רחל אמנו, שלא תשכח לעולם להכיר טובה גם על דבר קטן כזה של אסף אלקים את חרפתי, הרי פשיטא שכל ליבה מלא שמחה ושבח והודיה על זרע ברך ה', על עבד ה' בן יעקב משבטי קה, ומתוך גדלותה הזכירה גם ענין קטן שאין האדם משים על לב ע"כ תו"ד. (ברכת אברהם)

ויאמר לבן ליעקב הנה הגל הזה והנה המצבה אשר יריתי ביני ובינך (לא, נא)

בספר "טעמא דקרא" מביא הגר"ח קנייבסקי בשם אביו הסטייפלער זצ"ל, שכאן רצה הכתוב להראות את עוצם שקריו של לבן, שהרי הכתוב מספר שיעקב לקח אבן, כמו שאמר לבניו לאסוף אבנים עד שעשו גל אבנים, והנה בתוך כדי דיבור בא לבן ואומר "הגל הזה... אשר יריתי" והרי הוא לא נגע בכל האבנים.

(טעמא דקרא)

מאוצרות המגידים

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה (כח, י)

במדרש (בראשית רבה סח, ב): "רבי שמואל בר נחמן פתח: 'ישר למעלות אשא עיני אל ההרים' (תהלים קכא, א), אשא עיני אל ההורים למלפני ולמעבדני".

המילה "ההרים" נדרשת בכפל משמעות: מלשון הורים, ומלשון הוראה, כשלמעשה ההורים הם בדרך כלל גם מורים המלמדים את בניהם. יעקב אבינו אמר: "אשא עיני אל ההירים" – אני צריך לראות איך אבותי התנהגו כשרצו לבקש זווג.

"אליעזר, בשעה שהלך להביא את רבקה, מה כתיב ביה? ויקח העבד עשרה גמלים מגמלי אדניו, ואני לא נזם אחד, ולא צמיד אחד", שכידוע אליפז בן עשו שדד את יעקב בדרך. מה עושים?

"חזר ואמר: מה אנא מובד סברי מן בריי [מה, אני מאבד את בטחוני מבוראי?!]. חס ושלום, לית אנא מובד סברי מן בריי [איני מאבד בטחוני מבוראי!] אלא, 'עזרי מעם ה' עשה שמים וארץ'. הרי ה' עשה שמים וארץ בלי שום השתדלות מצדם של השמים והארץ, הכל מיוזמתו של הקב"ה. אז גם כאן יהיה הכל מיוזמתו של הקב"ה.

"אל יתן למוט רגלך אל ינום שמרך, הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל" – יעקב, 'ה' ישמרך מכל רע' – מעשו ומלבן, 'ישמר את נפשך' – ממלאך המות, 'ה' ישמר צאתך ובואך' – ויצא יעקב". עד כאן דברי המדרש.

יש לנו במדרש הזה ידיעה חשובה שמנחה אותנו למעשה בחיינו: כאשר אפשר – חייבים! אם באפשרותך להביא עשרה גמלים טעונים מכל טוב, כמו שאברהם הביא – עשה זאת. אולם כשאין אפשרות לעשות השתדלות – אתה פטור מהשתדלות, ועליך להאמין שהכל יסתדר בעזרת שמים, שהלא זווג של אדם משמים הוא.

הרמב"ן הרי כותב, שלא תבה אחת ולא עשר תבות, יכולות היו להכיל את כל זני החיות שבעולם. היעלה על הדעת שעל משטח אחד, קומה אחת של שלוש מאות אמה [מאה וחמשים מטר], יכולים להמצא כל זני בעלי החיים שבעולם?! לאן דחסו אותם במשך שנה שלמה? – התשובה היא, אומר הרמב"ן, היה כאן נס! מעט המחזיק את המרובה.

חמשת אלפים רובל – זה כל הכסף שהיה לרב מפוניבוז' ולזוגות, מהנדוניה שהוא קבל מחותנו – הרב של ווידג'. החותן רצה את העילוי של עולם הישיבות. חסך את כל ההכנסות שלו מה"דיני תורה" שקיים, ונתן חמשת אלפים רובל לזוג הצעיר – זה מה שיש להם...

הלך הרב מפוניבוז' לביתו ושאל את אשתו: "את מוכנה לתת את חמשת אלפים הרובלים?" והיא אמרה מידי: "כן! אני אתך..."

לקח את הכסף, הלך לכומר, וחתמו על זכרון דברים. יש לו עתה חדשיים לגייס את הסכום הנותן. הוא לא התעצל! נסע לפטרבורג, נסע לקובנה, נסע לווילנא, דיבר עם כל הגבירים, חימם אותם, הלהיב אותם – הוא פתח להם את הלב, אבל לא את היד!... כולם הסכימו עקרונית לתרום, אבל אמרו לו שאין להם כעת בכספת את הסכום שהוא דורש.

עשיר אחד, ברודצקי שמו, אמר לו: "ראה, אני כעת גומר עסק, והוא יניב רוחים בעוד חמשה חדשים. אם תבוא אלי עוד חמשה חדשים, חמשת אלפים רובל שלך!" הרב מפוניבוז' בקש שיתן לו על כך התחייבות בכתב...

זה הבטיח לו שלושת עלפים רובל תוך שלשה חדשים, עשיר אחד ארבעת אלפים רובל תוך ארבעה חדשים – ככה הבטיחו לו סכום של עשרים אלף רובל, אבל לא עכשיו.

בקיצור, מגיעה השבת האחרונה, ביום א' הוא צריך לשלם את הכסף – ואין לו רובל!

'למרבה המזל', החותן והחותנת שלו הגיעו אליהם הביתה לשבת [כנראה שאשת הרב ספרה להם את הספור].

"שאף אחד לא יקנא בשבת שאני עברתי" ספר אחר כך הרב... "מה עשית?!" הטיחו בו, "איזו מגלומניה?! אתה בסך הכל רב בעירה קטנה – תעביר את שעורי התורה שלך באיזה בית כנסת לכמה בחורים... מה החלומות שלך? מה אתה צריך ששים דונם של אדמה? מה, אתה הולך לבנות קריה?! מי אתה? – אברך בן שלושים סך הכל"..." בקיצור, 'חושך בעיניים'... והם הרי צודקים...

איך שיצאה השבת ועשו הבדלה, אמר שלום יפה לשויגר, וביקש 'להתאורר'... הלך לבית המדרש והתישב ללמוד, וכשהרב מפוניבוז' פתח את הגמרא, הכל נעלים. אין שוער, אין כומר, אין קרקעות... הוא כעת חי בעולם אחר! הבין את הסוגיה היטב, ברוך ה' יש לו כעת שוער לישיבה למחר.

בסיום הלימוד, הוא מרים את הראש – שתיים בלילה! חשב שהמחונתנים כבר נסעו, וגם אשתו כבר ישנה – אפשר לחזור הביתה...

הוא מגיע לביתו ורואה אור בבית. חשב לעצמו שבטח אשתו לא הלכה עדיין לישון, והמחונתנים נשארו בבית, לראות מה יהיה 'מחר'... פותח את הדלת, מוצא שני עשירים, מהגבירים של פוניבוז', יושבים אצלו בסלון.

"שלום הרב! איפה הרב היה?" שאלוהו.

מה אתם עושים כאן בשתיים בלילה...?! "שאל אותם הרב.

"מגיע לנו מזל טוב! לזה יש בן, לי יש בת – החלטנו להשתדך בינינו!" ענה אחד הגבירים.

"מזל טוב, מזל טוב" ברך אותם הרב, ומזג להם 'לחיים'. "כדי לבשר לי את זה נשאתם ערים עד שתיים בלילה?!" תמה הרב. והם הסבירו לו שהם שני גבירים שכל אחד הבטיח עשרת אלפים רובל לנדוניה [אף אחד הרי לא האמין לשני...], והם רוצים 'לראות', שבאמת כל צד נותן את הסכום הנ"ל, אז זה הוציא עשרת אלפים רובל, והשני גם הוציא, כל אחד סופר את הכסף של השני... "יופי! יש עשרים אלף רובל, אשפר לשתות לחיים! עשינו שידוך! כעת, היכן הם יפקידו את הסכום הזה [הרי אף אחד לא מאמין לשני]? אז הם החליטו שהולכים לרב, ויפקידו אצלו את הכסף עד החתונה, שתערך בעוד חצי שנה..."

אמר להם הרב: "תשמעו, אני מקבל פקדונות מאנשים, אבל לא בסכומים כאלה. אין לי כספת בבית, ולהיות אחראי על עשרים אלף רובל... סכומים כאלה אני לא מקבל!"

שני הגבירים הפצירו שוב ברב, שבכל זאת יסכים לשמור להם על הסכום, ענה להם הרב: "אם תסכימו שאוציא את הסכום הנ"ל למה שאני צריך כעת לצרכי מצוה, ובעוד חצי שנה [בתאריך של החתונה] תקבלו את העשרים אלף ביד – אני מסכים!"

"טוב" אמרו השניים, "סומכים על הרב!"

הרב נטל פתק ורשם עליו שבעוד חצי שנה הם יקבלו את הכסף. הגבירים השאירו אצלו את הכסף והלכו.

מספר הרב: "כל הלילה לא ישנתי [צריך לשמור על הכסף]. פתחתי גמרא, למדתי עם הכסף מתחת לגמרא, התפללתי 'ותיקין', עליתי לכומר, הנחתי את הכסף על השולחן [העיניים שלו התגלגלו...], לקחתי את הכומר למשרדים והעברתי את הבלעות על שמי..."

בצהריים אני חוזר הביתה – והגבירים מחכים לי!

"מה זה?" שאלתי.

"השידוך התפוצץ!" ענו... הם מבקשים את הכסף בחזרה!

"טוב", הוא אומר להם, "תשמעו, אמרנו חצי שנה... הכסף כבר לא אצלי".

"טוב, אז עוד חצי שנה שהרב יחזיר לנו את הכסף" ענו שני הגבירים.

תוך ארבעה חודשים ברודצקי נתן, וזה נתן, ותוך חצי שנה היה לי כבר את כל הכסף להחזיר להם! ופוניבוז' פרח! היתה למטרופולין של חינוך: לפני השואה היו כאלף ושמונה מאות תלמידים [ותלמידות]. פוניבוז' הפכה להיות מעוז של חינוך בליטא!

מה הקב"ה רצה לומר בסיפור הזה? – שאם אתה יכול לעשות השתדלות אתה חייב לעשות השתדלות, וכשאינך לך שום אמצעים – הקב"ה יעשה, "גול על ה' דרך, ובטח עליו והוא יעשה"!!!

(רבי שלום מאיר ולך – דורש טוב)

ויהי בבוקר והנה היא לאה (כט, כה)

"אבל בלילה לא היתה לאה, לפי שמסר יעקב לרחל סימנים, וכשראתה רחל שמכניסין לו לאה אמרה עכשיו תיכלם אחותי, עמדה ומסרה לה אותן סימנים" (רש"י)

מידת השתיקה

אנו יודעים כי לשון הרע זו עבירה חמורה. וזה נכון. אבל עלינו לדעת כי מלבד עצם האיסור לדבר לשה"ר על אנשים, על חברים, ישנו חלק נוסף בנושא זה, והוא: המידה הכללית הנקראת שתיקה, לאו דוקא מלשה"ר.

ישנו מעשה מופלא שמספרים על האדמו"ר מרוז'ין זיע"א, אחד מגדולי האדמו"רים לפני כמאה וחמישים שנה. מנהגה היה, שעל השולחן שהוא ערך [ה'טיש'] היה יושב בשקט, בדממה.

ומספרים שפעם שאלו את הגוי שהיה מנקה את בית המדרש של האדמו"ר, מה ראה שם. נענה הגוי ואמר בזה הלשון: "ראיתי שם שולחן ארוך שיהודים יושבים משני צדדיו. בראש השולחן יושב זקן אחד, הוא שותק וכולם מקשיבים..."

איזו הגדרה נפלאה: המילה היפה ביותר שנאמרה שם – זו השתיקה!

השירה היפה ביותר – השתיקה!

נאמר בפסוק: "תולה ארץ על בלימה" (איוב כו, ז) כלומר, על שום דבר. מכאן למדו חז"ל ש"אין העולם מתקיים אלא בשביל מי שכולם עצמו בשעת מריבה, שנאמר תולה ארץ על בלימה". הוא ששתק בשעת המריבה הוא היסוד לכל העולם.

כאן אנו מוצאים גדלות הנקנית בצורה בלתי צפויה; ללא עמל במצוות ובתורה, רק בלימה בשעת מריבה!

ושומה עלינו להבין, איזו גדלות טמונה בשתיקה, בבלימה.

ידוע שהמלאכים אומרים שירה, מהי שירת המלאכים? "קדוש, קדוש, קדוש" ו"ברוך כבוד ה' ממקומו". אך ישנם מלאכים אחרים [חיות הקודש] הנקראים "חשמל", ומבואר בגר"א שהמילה "חשמל" מורכבת משתי מילים – חש מל. "עתים חשות עתים ממלמות" (חגיגה יג, ב) לפעמים החיות שותקות ולפעמים הן מדברות, ומוסיף הגר"א שזהו ענין חזרת הש"ץ.

כי כשמשבחים את הקב"ה, מוכרחים להגיע לאותה שלימות של שירה – דיבור יחד עם שתיקה. תפילת שמונה-עשרה של הש"ץ היא שירה, וגם השתיקה של הציבור היא שירה, וביחד יש כאן את השירה המיוחדת שעניינה: חש מל.

ישנן שתי דרכים כיצד לשיר לה', ישנו ניגון של "קדוש, קדוש, קדוש", ישנו ניגון של "ברוך כבוד ה' ממקומו", וישנו ניגון של שתיקה. שתיקה, אם כן, איננה רק לא לעשות עבירות. שתיקה היא בעצם גם שירה.

אצל אליהו הנביא מובא תיאור של שירת המלאכים: "ויאמר צא ועמדת בהר לפני ה' והנה ה' עובר ורוח גדולה... לא ברוח ה', ואחר הרוח רעש לא ברעש ה'... ואחר האש קול דממה דקה" (מלכים א יט, יא-יב) השיא של השירה הוא: "קול דממה דקה", כמו שנאמר "לך דומיה תהילה" – השבח הגדול ביותר הוא הדומיה.

נצייר לעצמנו: אילו היה נכנס לכאן תלמיד חכם גדול, היו כולם מנמיכים את טון דיבורם ומתחילים ללחוש. אבל אם היה זה תלמיד חכם עצום, גדול הדור – היו כולם שותקים, היתה משתררת דממה באולם!

שתיקה היא השירה הגדולה ביותר, יותר מהשירה היפה ביותר שישנו. וחז"ל אומרים: איזו שירה מחזיקה את העולם? "תולה ארץ על בלימה", כשאדם יודע לשתוק לכבוד שמים, כאשר הוא מתפוצץ לומר מילה, לעקוץ את השני, להראות את עצמו חשוב יותר. אך הוא צועק שתיקה לכבוד השי"ת – זוהי הגדלות שבגדלות!

שתיקה של גדלות

הבה נצייר לעצמנו תמונה של גדלות.

יענקל'ה מגיע הביתה אחרי חתונה בחיפה. השעה מאוחרת, הוא עייף, מותש, רוצה רק לישון. הוא כבר אמר קריאת שמע שעל המיטה, ואז הוא חושב לעצמו: רגע, אם ה' הוא אחד, עלי לעשות משהו לכבוד ה'. כדי לא להירדם הוא ממלא דלי מים, משליך לתוכו קוביות קרח, מוריד את גרביו, מכניס את הרגליים למים ולומד עד אור הבוקר.

זוהי גדלות, מן הסוג שאנו מאחלים לילדינו. באותה שעה הקב"ה ודאי אוסף את פמליא של מעלה ואומר: ראו בריה שבראתי בעולמי.

נתבונן עתה במעשיה של אשתו, נקרא לה רחל.

השעה תשע וחצי בבוקר. בעלה ב'כולל' והיא בבית עם התינוק, אשר ברגעים אלו מתרוצץ ברחבי הבית. לפתע היא מגלה שישנם מים על הרצפה. מתברר שהתינוק סתם עם פקק את חור הניקוז של האמבטיה, פתח את הברז, המים עלו על גדותיהם וכעת הבית מוצף מים... היא נוטלת מגב ובמשך שעה וחצי עובדת קשה לגרוף את המים [תוך כדי כך היא נזכרת שהיה לה כאב גב לפני יומיים...]

פתאום מצלצל הטלפון. על הקו השכנה מלמעלה ובפיה בקשה: "רחל, אני חייבת לצאת לאיזה מקום, תוכלי לעשות לי טובה לשמור על התאומים שלי?" היא מסכימה, ותוך חמש דקות התאומים בביתה, מצטרפים לתינוק שלה. ישנם עדיין מים על הרצפה.

סוף סוף היא גומרת לייבש את הבית, ואז היא מביטה בשעון ומגלה לחרדתה שהשעה כבר שנים-עשרה וחצי ועליה להכין ארוחת צהריים. היא תופסת את התינוק והתאומים, רצה למכולת, חוטפת מהמדף שני קופסאות תירס, נעמדת בתור לקופה, משלמת, ואז רצה הביתה, מחממת מהר משהו מהמקפיא, וב"ה איכשהו הארוחת צהריים מוכנה בזמן.

יעקב מגיע הביתה, מביט בסיר ומפטיר בנימת אכזבה: "אין משהו אנושי לאכול בבית הזה?" והיא שותקת, ממלמלת בשקט: "אני מצטערת, לא היה לי זמן". הוא יוצא מהבית, קונה לעצמו מנה פלאפל, חוזר, השעה כבר שתיים. "אני חייב לישון", הוא מודיע לאשתו, "בבקשה, תשמרי על השקט". היא משתדלת בכל כוחה לשמור על התינוק והתאומים שלא יפריעו את מנוחת בעלה.

בשלוש הוא חוזר לכולל, ובשלוש וחצי חמותה מתקשרת: "רחל, שמעתי שהיום הכנת תירס לארוחת צהריים..."

ברגע זה, הדם עולה לה לפניו, הדמעות עולות לעיניים. היא אומרת: "רק רגע, אמא". היא ניגשת לברז, מוזגת לעצמה כוס מים ומברכת "ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם, שהכל נהיה בדברך" ושותה. ביחד עם המים נשטפים גם הכעס והדמעות, הכל נמוג כלא היה!

ברגע זה הקב"ה מכנס את פמליא של מעלה, ואומר: ראו בריה שבראתי בעולמי. זוהי גדלות של "לך דומיה תהילה". "וה' בהיכל קדשו, הס מפניו כל הארץ". השבח הגדול ביותר הוא: "הס מפניו כל הארץ".

זכות הגאולה – שתיקת רחל

כאשר נתבונן נגלה, כי המעשים היפים ביותר בהסטוריה של העולם, היו דוקא מעשים של שתיקה!

ידועים דברי המדרש שהגאולה העתידה מהגלות המרה בה אנו נמצאים, תהיה בזכות רחל אמנו, וכך הוא לשון המדרש:

"א"ר שמואל בר נחמן: בשעה שחרב בית המקדש בא אברהם לפני הקב"ה אמר אברהם לפני הקב"ה: רבונו של עולם מפני מה הגלית את בני, ומסרתן בידי האומות והרגום בכל מיתות משונות וחרבת את בית המקדש, מקום שהעליתי את יצחק בני עולה לפניך? אמר לו הקב"ה לאברהם: בניך חטאו ועברו על כל התורה".

"מיד פתח אברהם לפני הקב"ה ואמר: רבש"ע למאה שנה נתת לי בן וכשעמד על דעתו והיה בחור בן שלשים ושבע שנים אמרת לי העלהו עולה לפני ונעשיתי עליו כאכזרי ולא ריחמתי עליו אלא אני בעצמי כפתתי אותו ולא תזכור לי זאת ולא תרחם על בני?"

"פתח יצחק ואמר: רבש"ע כשאמר לי אבא (בראשית כ"ב) אלקים יראה לו השם לעולה בני לא עכבתי על דברך ונעקדתי ברצון לבי על גבי המזבח ופשטתי את צוארי תחת הסכין ולא תזכור לי זאת ולא תרחם על בני?"

"פתח יעקב ואמר: רבש"ע לא עשרים שנה עמדת בבית לבן, וכשיצאתי מביתו פגע בי עשו הרשע ובקש להרוג את בני ומסרתני עצמי למיתה עליהם ועכשיו נמסרו ביד אויביהם כצאן לטבחא לאחר שגדלתם כאפרוחים של תרנגולים וסבלתי עליהם צער גידול בניו כי רוב ימי הייתי בצער גדול בעבורם ועתה לא תזכור לי זאת לרחם על בני?"

"פתח משה ואמר: רבש"ע לא רועה נאמן הייתי על ישראל ארבעים שנה ורצתי לפניהם כסוס במדבר וכשהגיע זמן שיכנסו לארץ גזרת עלי במדבר יפלו עצמותי ועכשיו שגלו שלחת לי לספוד ולבכות עליהם?" וכי

"באותה שעה קצפה רחל אמנו לפני הקב"ה ואמרה: רבש"ע גלוי לפניך שיעקב עבדך אהבני אהבה יתירה, ועבד בשבילי לאבא שבע שנים, וכשהשלימו אותן שבע שנים, והגיע זמן נשואי לבעלי, יעץ אבי להחליפני לבעלי בשביל אחותי, והוקשה עלי הדבר עד מאד, כי נודעה לי העצה, והודעתי לבעלי, ומסרתני לו סימן שיכיר ביני ובין אחותי כדי שלא יוכל אבי להחליפני, ולאחר כן נחמתי בעצמי, וסבלתי את תאוותי, ורחמתי על אחותי שלא תצא לחרפה, ולערב חלפו אחותי לבעלי בשבילי, ומסרתני לאחותי כל הסימנים שמסרתני לבעלי כדי שיהא סבור שהיא רחל, ולא עוד, אלא שנכנסתי תחת המטה, והיה מדבר עמה והיא שותקת, ואני משיבתו על כל דבר ודבר כדי שלא יכיר לקול אחותי, וגמלתי חסד עמה ולא קנאתי בה ולא הוצאתיה לחרפה, ומה אני שאני בשר ודם עפר ואפר לא קנאתי לצרה שלי, ולא הוצאתיה לבושה ולחרפה, ואתה מלך חי וקיים רחמן מפני מה קנאת לעבודת כוכבים שאין בה ממש, והגלית בני ונהרגו בחרב ועשו אויבים בם כרצונם?"

מיד נתגלגלו רחמיו של הקדוש ברוך הוא ואמר: בשבילך רחל אני מחזיר את ישראל למקומן, הדא הוא דכתיב (ירמיה ל"א) כה אמר ה' קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה מאנה להנחם על בניה כי איננו וכתבי (שם) כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שחר לפעולתך וגו' וכתבי (שם) ויש תקוה לאחרייך נאם ה' ושבו בני לגבולם" עד כאן לשון המדרש.

הבה ונראה מה היה כאן: בא אברהם אבינו לפני הקב"ה ואמר: רבש"ע, לחינם עמדת בעשרה נסיונות? ענה לו הקב"ה: מה אעשה, עם ישראל עשו הרבה עבירות. בא יצחק ואמר: לחינם פשטתי את צווארי להישחט? וגם לו ענה הקב"ה את אותה התשובה. וכך גם ליעקב ולמשה רבינו. אף אחד לא הצליח להציל את עם ישראל.

עד שבאה רחל אמנו. בעצם, מה עשתה רחל? היא שתקה! אבל פעולה זו של השתיקה פשוט פוצצה את העולם. היא ראתה איך שכל בית ישראל נלקח ממנה, איך שהיא עתידה להיכנס לבית עשו, היא ראתה דברים נוראים, ומה היא עשתה? נכון, היא גם עשתה מעשים נפלאים, אבל בעיקר שתקה! זה הכח המופלא שיש אצל האדם – לעצור את עצמו!

כל נהג יודע כי הכלל הראשון בנהיגה הוא: אם אין מעצור [ברקס'] – אל תיכנס למכונית! המעצור הוא הדבר החשוב ביותר במכונית!

ושוב, אינני מדבר על לשה"ר, אלא על הכח לשתוק. לפעמים צריכים לשתוק גם כשמוותר לדבר.

איזו עבירה היתה רחל עוברת אילו היתה מגלה ליעקב שניתנת לו לאה אחותה במקומה? אדרבה, היא היתה מקיימת בכך מצוה, שהרי יעקב אבינו ציווה עליה לשמור על סימנים על מנת לדאוג לכך שלא לא תינתן לו, והיא עומדת בדיבורה ובהבטחתה [ובאמת, בסופו של דבר רחל לא הפסידה כלום, שהרי ממנה נבנה הכלל-ישראל. רחל אמנו היתה "עקרת הבית" – הכל היה ממנה, כי את לאה היא הכניסה, וגם את בלהה וזלפה היא הכניסה, היא הכניסה את כולם].

ואעפ"כ היא אינה עושה כן. מדוע? כי אחותי תבטיש! הכח לשים 'ברקס', לשתוק בשעה שמרגישים שמוכרחים לדבר ומוכרחים להגיב – כח זה הוא הכח אשר יביא את הגאולה, כמו שנאמר "ויש תקוה לאחרייך ושבו בני לגבולם".

(תפארת שמשון)

מה זאת עשית לי הלא ברחל עבדתי עמך ולמה רמיתני (כט, כה)

התורה הקדושה מתארת בפנינו כיצד לבן מסר ליעקב את לאה במקום רחל והצליח לנצל אותו לשבע שנות עבודה נוספות, ועל פניו נראה מהדברים שלבן אכן הצליח במזימתו ורימה את יעקב.

והשאלה העולה היא, למה התורה טורחת לספר לנו את כל זאת, וכי היא רוצה שנלמד מכך שהרמאי מצליח לרמות את הצדיק? הרי המאורע הזה עלול לטעת בנו תחושה מרירה ולהחלישנו בעבודת ה'. אמנם נכון שבסופו של מעשה חזר יעקב לארצו עם משפחה מפוארת ועושר רב, אבל מה ארע עד אז, כיצד יתכן שהקב"ה לא שמר כביכול על יקב והניח ללבן לרמותו?

כאשר מעיינים בדברי חז"ל המתארים את השתלשלות העניינים, השאלה מתעצמם שבעתיים.

נאמר בפסוק: "ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא" (כט, יב), ומקשה הגמרא (מגילה יג ע"ב): "וכי אחי אביה הוא, והלא בן אחות אביה הוא?" הרי יעקב לא היה אחיו של לבן אלא בנה של רבקה אחותו של לבן?

מבארת הגמרא שבעת שבעת שיעקב אבינו פגש את רחל אמנו ושאלה האם תסכים להנשא לו, היא השיבה בחיוב, אבל עם זאת אמרה לו: "אבא רמאה הוא ולא יכלת ליה" – אבי לבן הוא רמאי ולא תוכל לנצחו.

אמר לה יעקב: "אחיו אני ברמאות!" וזהו שנאמר בפסוק: "ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא".

שאלה רחל את יעקב: "ומי שרי לצדיקי לסגויי ברמיותא?" – וכי מותר לצדיקים לנקוט במידת הרמאות?

אמר לה יעקב: "אכן כן, שנאמר: 'עם נבר תתבר ועם עקש תתפל' (שמואל ב כב, כז). ובאר הריטב"א (בבא בתרא כק ע"ב), שמוותר לעשות טעדיק כדי להנצל מרמאותו של הרמאי, אבל אסור לרמותו בדרכים אחרות.

לאחר מכן שאל יעקב את רחל: "ומאי רמיותא?" – מהי רמאותו של לבן אביך?

אמרה לו רחל: "אית לי אחתא דקשישא מינאי ולא מנסכי לי מקמה" – יש לי אחות מבוגרת ממני ואבי לא יסכים לחתן אותי לפני שהיא תתחתן.

ממשיכה הגמרא ומספרת: "מסר לה סימנים, כי מטא ליליא אמרה: 'השתא מיכספא אחתאי', מסרתניהו ניהלה. והיינו דכתיב 'ויהי בבקר והנה היא לאה', מכלל דעד השתא לאו לאה היא? אלא מתוך סימנין שמסרה רחל ללאה לא הוה ידע עד השתא".

הרי לנו שיעקב ידע מראש על רמאותו של לבן, ולא זו בלבד אלא שהתגונן מבעוד מועד ומסר לרחל סימנים מיוחדים כדי שלבן לא יוכל להחליפה באחרת, אולם בסופו של דבר רחל גלתה את הסימנים ללאה אחותה כדי שלא תבטיש, וכך הצליח לבן לנצח, כביכול, את יעקב ולתת לו את לאה במקום את רחל.

נראה, אם כן, שלכאורה, שבתחילה טען יעקב בפני רחל שהוא יותר חכם וערום מלבן, אך לבסוף התברר שבעצם לבן סיבב אותו בכחש ובמרמה והצליח במזימתו. ואם כן מתגברת שאלתנו, כיצד יתכן שהקב"ה אפשר ללבן הרשע לרמות את יעקב הצדיק?

לפני שנפתח בבאר הדברים, עלינו לציין כי לבן הארמי לא היה רמאי זוטרי מהשוק. זוהר הקדש (וישלה קטו ע"ב) מובא, שבאותה תקופה כל העולם ידע שלבן הוא המומחה הגדול ביותר לכשפים ולקסמים, ואם הוא זומם לחסל מאן דהו בכשפיו, אין מי שיכול להנצל מידיו.

הזוהר מוסיף ואומר, שבלעם היה נכדו של לבן, ואת כל מה שידע למד מלבן. ומאחר ובלעם היה המכשף הגדול ביותר בדורו ועליו נאמר: "את אשר תברך מברך ואת אשר תאר יואר" (במדבר כב, ו), לא קשה לתאר איזה מכשף נורא ואיום היה מורו ורבו, לבן הארמי.

כל העולם חשש ורעד מפני לבן וכשפיו, ולכן בעת שיעקב אבינו רצה להתרועע עמו, הוא שלח לומר לו: "עם לבן גרתי" (לב, ה). ואל תחשוב שגרתי עם לבן רק חודש או שנה אחת. שהייתי במחיצתו במשך עשרים ושתים שנה ולבסוף יצאתי ברכוש גדול: "יהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה" (שם ו). ואכן הזוהר אומר שהידיעה הזו הפחידה את עשו וגרמה לו להשלים עם יעקב.

נמצאנו למדים איזו סכנה נוראה היתה לגור במחיצת לבן הרשע, וביחוד זשזם

לאבד את יעקב ואת כל מלחמתו, כפי שנאמר: "ארמי אבד אבי" (דברים כו, ה). ועל כן. לא בכדי נזקק יעקב אבינו להבטחה מפורשת מפי הקב"ה: "והנה אנכי עמך ושמרתך בכל אשר תלך והשבתך אל האדמה הזאת כי לא אעזבך עד אשר אם עשיתי את אשר דברתי לך" (בראשית כח, טו), ולולי הבטחה זו אין לדעת מה היה קורה לבסוף ליעקב וכיצד כלל ישראל היה מגיע לעולם.

ככלל יש לדעת, כי המאבק של לבן ביעקב לא נבע רק מתאוה לצנלו ולצבור ממון. היתה זו מלחמת הטומאה בקדושה. הקדושה בקשה לבנות את כלל ישראל, ולשם כך נזקק יעקב לשאת את רחל, ואילו הטומאה בקשה למנוע את הקמתו של כלל ישראל, וניסתה למנוע את השידוך הזה בכל מיני מזימות ותחבולות.

הבה ונצייר בעיני רוחינו כיצד השתלשלה מערכת היחסים בין יעקב ללבן.

בחודש הראשון לשהותו של יעקב בחרן רואה לבן דבר פלא. כל נכסיו מתברכים, המים מצויים בשפע, ומצבו הכלכלי נוסק לשחקים. הוא מבין מיד כי הברכה פקדה את ביתו בגינו של יעקב, ומתחיל לתכנן כיצד להותירו כמה שיותר זמן בחרן ובו בזמן לצנל ולעשוק אותו ככל הניתן.

בשעה עשר בבוקר מגיע יעקב למשרדו של לבן, אשר הזמין אותו לפגישה בארבע עיניים. לבן פונה ליעקב ואומר לו: 'ראה יענקלה' היקר, אני יודע שאתה אדם מוסרי שאינו מסוגל לחיות על חשבון אחרים. אני מרשה לעצמי להניח כי כל שניה שישבת אצלי עד כה ואכלת בחינם היתה עבורך כמו גיהנום. לעשות לך טובה ולתת לך לעבוד אצלי מעט, רק על מנת שלא תחוש את ההרגשה הרעה הזו של אוכל לחם חסד.'

'אומר לך את האמת' - ממשיך לבן - 'אני יודע שהיית שמח לעבוד אצלי ללא תמורה, רק כדי לא לקחת ממני מתנת חנים, ואכן כך בעצם הנך מחויב לנהוג על פי אמות המידה של המוסר והיושר. אבל ראה איזה דוד טוב אני. אפילו שעל פי הדיון אתה אמור לעבוד אצלי בלא כל תגמול, בכל זאת אני מוכן להעניק לך משכורת קבועה ומכובדת.'

'אתה בודאי יודע שכולם אוהבים לעבוד אצלי. אפילו מי שדורש מכל אחד אחר עשרה דולרים לשעה, מוכן לעבוד אצל אדם ישר והגון כמוני בחמשה דולרים לשעה. אמור לי אפוא בבקשה, בתור בן משפחה, מהו השכר שהיית אתה רוצה לקבל עבור עבודה שבין כה וכה היית אמור לעשות אותה בהתנדבות?'

יעקב אבינו תופס מיד להיכן לבן חותר ומשיב לו באותה מטבע: 'לבן דודי האהוב, אני באמת חש הכרת טובה רבה כלפיך על ההנחת האורחים שלך, אבל אני אדם רוחני, אני לא עובד בשביל כסף. ראה, אני כבר בחור מבוגר המחפש שידוך. אם באמת רצונך לתגמל אותי על עבודתי, תן לי את רחל בתך הקטנה לאשה תמורת שבע שנות עבודה!'

לבן שומע את הדברים וקופץ על המציאה כמוצא שלל רב: 'בטח, בטח! רוחלי' כבר מתגברת, ואין בנמצא שידוך יותר מיוחס וחשוב ממך!'

אבל יעקב אבינו אינו ממנהר לשום מקום ואומר: 'ראה דודי לבן, לפני שיצאתי מבאר שבע קבלתי הוראה מפורשת מאבי, שמפני שאני עומד להתחתן בלא נוכחות הורי, אני מחויב לכתוב את כל הפרטים בצורה ברורה ובהירה בחוזה ערוך ומפורט. הבה נכתוב שטר תנאים המפרט את כל מה שסכמנו עתה בינינו.'

לבן מהנהן באדישות, שולף ממגרתו גליון ניר ומגיש ליעקב, שמתחיל לכתוב ברהיטות: 'אני יעקב העברי בן יצחק ורבעה מבאר שבע, מתחייב בזאת לעבוד שבע שנים במרעה הצאן אצל דודי לבן בן בתואל החריני. כל זאת בתמורה לכך שלאחר שבע שנים אלו אקבל את רחל בת לבן הקטנה לאשה. יצוין כי הדברים אמורים דוקא על רחל ולא על לאה. דוקא על רחל בת לבן ולא על אחרת מהשוק שנקראת גם היא בשם רחל. דוקא על הבת הקטנה, כדי שאביה לבן לא יבוא להחליף את שם הגדולה בשם הקטנה!'

כדי להדגיש את הדברים מותר יעקב קיים אדומים מתחת כל שורה בה מזכירים שמותיהן של רחל ולא, חותם למטה ומגיש את השטר ללבן לחתימה.

לבן מתבונן בשטר, מקמט את מצחו וקורא בזעף: 'תגיד לי יענקלה, מה הם כל הקשקושים האדומים האלה? אתה לא יודע שמילה שלי זו מילה?' מיום עמדי על דעתי ועד היום הזה לא ארע שאמרתי דבר מה ולא קיימתי ככל היוצא מפי!'

'נכון מאד, דודי היקר! מסכים יעקב, אני בהחלט לא צריך את כל השטויות האלה, אני מאמין לך במאת האחוזים, אבל מה לעשות שאני אנוס לערוך חוזה מפורט במצות כבוד אבי!'

הגמרא מספרת שקיסר רומי אכן שאל את רבי יהושע בן חנניה, כיצד יעלה בידו לנצח את חכמי אתונה הפקחים והחריפים, ורבי יהושע בן חנניה השיב לו כי חכמתם של חכמי ישראל גדולה מחכמתם של חכמי אתונה.

מבאר הגר"א ב"באורי אגדות" וזו לשונו: "ואמר קיסר שעשו הוא חכם יותר ממנו, כמו שנאמר 'כי ציד בפיו', וביעקב נאמר 'איש תם' וישר וכו'. ותרץ, יקב אחר כך נתחכם יותר, כמו שנאמר 'בא אחיך במרמה' ומתרגמין 'בחכמתא', 'ויעקבני זה פעמים' וכו'. וזה שכתוב 'אני חכמה שכתני ערמה', כמו שאמרו רבותינו ז"ל 'יכון שלמד תורה נכסה בו ערמוניות', וזה שאמרו לו כאן 'אנן חכמין מינייהו'".

נמצא שיעקב באמת נולד כאיש תם שאינו יודע לרמות, אבל ככל שהשקיע את עצמו בתורה ודבריה נכנסו בלבו, כך הלך והחכים, עד שלבסוף הגיע לדרגה כזו שהיה ביכלתו לנצח לא רק סתם רמאים מהשוק, אל אפילו את שני הרמאים הגדולים ביותר שקמו מאז ומעולם, הלוא הם עשו ולבן, שהתורה עצמה מעידה על גודל כשרונם הנדיר בתעתיים וברמאות.

הרי לנו כי התורה מחכימה את האדם ומלמדת אותו כיצד להביס את כל הרמאים והנוכלים שבעולם. ויש בדברים חיזוק גדול לכל בחור, לכל אברך ולכל בן תורה: אם רק תשקיע את כל מעיניך בתורה, תקנה חכמה ופקחות שיטיעו בידך להסתדר עם כל מי שתבוא עמו במגע, ולא יחסר לך דבר כל ימי חיך!

(רבי שלמה ברעוודה זצ"ל – דורש טוב) **הפעם אודה את ה' (כט, לה)**

ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי: מיום שברא הקב"ה את עולמו לא היה אדם שהודה להקב"ה עד שבאתה לאה והודתו, שנאמר: הפעם אודה את ה' (ברכות ז, ב)

חז"ל למדו אותנו כי אחת מן החובות הבסיסיות ביותר בחייו של יהודי, היא היותו מודה להקב"ה על כל הטובות שגמל אתו. הגמרא אומרת (בבא קמא טז, א) "שדרו של אדם לאחר שבע שנים נעשה נחש, והני מיילי דלא כרע במודים".

לאחר שבע שנות קבורה באדמה, הופכת שדרתו של מי שלא כרע במודים לנחש. מדוע הוא מקבל עונש זה? – משום שכמו הנחש, אשר בעקבות קללתו אין לו חוש טעם בפיו, וכל מאכליו הינם בטעם עפר ואינם מסבים לו הנאה, כך מי שאינו יודע להודות לה', שזה שורש הסיבה לכך שאינו כורע במודים – אינו מכיר בטובה שנתנו לו, ולא מרגיש טעם במה שקיבל.

והנה, לאחר שהודתה לאה, היא הפסיקה ללדת ילדים נוספים, כנאמר (כט, לה) "ותעמוד מלדת". מדוע נענשה לאה, לאחר שהודתה לה'?

מכיון שביחד עם ההודיה לה' על מה שגמל לנו בעבר, עלינו לבקש ולצעוק על העתיד, כמו שכתוב: "הודו לה' כי טוב, כי לעולם חסדו, ואמרו הושיענו אלוהי ישענו... להודות לשם קדשך", אנו מודים להשי"ת על העבר "הודו לה' כי טוב", וביחד עם זאת "ואמרו הושיענו... והצילו מן הגויים", צועקים ומבקשים על העתיד שיצילנו, כדי שאז נודה לשם קדשו.

כאשר שואלים את הרב הלל זקס: "מה שלום כבוד הרב?", הוא נוהג לענות: "ברוך ה' טוב, כן יתמיד חסדו עלינו...". כדי להרגיש שבד בבד עם ההודאה, יש לצעוק ולהתפלל על העתיד.

הבעיה היא שלא תמיד אנו רואים שיש על מה להודות... הרבה פעמים נדמה לנו שאין מספיק, ומה שכבר ישנו, נעלם ואינו קיים, וראיינו ממוקדת רק במה שחסר ובמה שאיננו.

בין ראובן ושמעון היו קשרי ידידות ענפים במשך שנים רבות, וכאשר הוצעה בתו של זה לבנו של זה, קיוו שניהם להצלחת השידוך. ואכן, לא חלף זמן רב עד שבאו השנים בקשרי שידוכים זה עם זה, ושמתחת גדלה עד מאוד.

אולם לא חלף זמן רב עד שנודע לראובן, כי שמעון, מחותנו, נקלע לקשיים כלכליים, ולמעשה היה מבוסס עד למעלה מארכובותיו בביצת חובות טובעני. הזדרז ראובן, נטל לידו עט וקסת וכתב לרועו משכבר הימים מכתב תנחומים נוגע ללב. הוא ביכה את מר גורלו והשתתף עמו יפה בכל מצוקותיו, ולבסוף חתם: "נ. ב. לגבי השידוך שבינינו, ודאי תבין, כי לרגל ההתפתחויות האחרונות בטל השידוך כלא היה, שכן לא יעלה על הדעת, שאנוכי ובני נשתדך עם בעל חוב..."

הוא שלשל את המכתב לבית הדואר, ובכך תמה ונמתחה פרשת שמעון מחייו. אולם, עודו מהרהר למי יפנה כדי לחפש שידוך אחר לבנו, התקבל בביתו מכתב תשובה משמעון, שבו מודה לו חבירו מקרב הלב על דברי העידוד והנוחם שטרח לכתוב לו, ומוסיף כי השידוך אינו בטל, אלא חי, קיים ונושם...

המכתב המפתיע לימד את ראובן שככל הנראה לא הבין שמעון במה דברים אמורים, וכדי שחלילה, לא יצאו תקלות תחת ידו, מיהר וארז את כל המתנות שקיבל בנו, נתנם ביד שליח ומינה אותו להשיבם לבית שמעון, ולציין בטל באזוני כי השידוך בטל ומבוטל.

זמן קצר לאחר מכן, הודיעו לו כי אורח חשוב הגיע לביתו. בפתח הבית עמד שמעון בכבודו ובעצמו, אווז בידו את ערימת המתנות של הבן ואומר: "שלום עליכם! מדוע שלחתם לי את המתנות הללו, שלכם הן!".

"קח לך", אמר ראובן והשפיל את מבטו. "לא אקח. אלו המתנות שלך, השידוך חי וקיים..."

"כל זמן ששינינו גבירים היה השידוך חי, אולם מרגע שאתה אינך גביר, אין טעם לדון בכך, וברור שהשידוך מתבטל לגמרי".

"יש על מה לדבר, אולם אתה אינך מעוניין לעשות זאת, והשידוך חי". משנוכח ראובן בעקשנותו של שמעון, הבין כי צרתו צרה, והחליט לנסוע אל אחד האדמו"רים שישלח בעניין.

ביום שישי, אחרי חצות היום, הגיעו השניים לבית האדמו"ר. "שלום עליכם". "הרבי יודע... שידכתי את בני, אולם המחנות פשט את הרגל" "אני יודע".

"כעת הנני רוצה לבטל את השידוך" "ככה?... מזל גדול יש לך שאתה באתה אלי... אולם יום שישי אינו זמן לדיבורים, היכנס אלי שוב במוצאי שבת"

בבת אחת נגולה אבן גדולה מעל ליבו של ראובן. ברוך ה'! האדמו"ר אווז בדעתו, ולבטח הוא ימצא את הדרך להודיע על כך לשמעון בצורה שאינה משתמעת לשתי פנים.

במשך כל השבת לא סר החיך מעל פניו, ומיד בצאת השבת הידפק על דלתות בית הרבי. "שלום עליכם", הושיט לו האדמו"ר את ידו. "באתי בקשר לשידוך".

"מה?" "אני רוצה הדרכה. איך, למעשה, לעזוב את השידוך המדובר?" "אומר לך. כמה התחייבת אתה?"

מאה אלף דולר". "יכמה התחייב הצד השני?" "עוד יותר". "אם כן, תתן את הכסף שהתחייבת וגם את הכסף שהוא התחייב לך לחופה שמו וטוב לב..."

פער ראובן את פיו בתימהון, ובקושי הצליח לשאול: "הלא הרבי אמר שהנני בר מזל שבאתי הנה?". "וודאי שהנך בר מזל על שאתה באת הנה", חיך איליו האדמו"ר, "האם היית מעדיף שאתה תפשוט את הרגל, ושמעון יבוא לשאול עליך!..."

כה התרגלנו לראות בכל עניין שהוא את הצד השלילי, עד שאין אנו מבחינים כלל בצד החיובי, וכך אנו שרויים תדיר בעצב רב. חלק מעבודת החיים שלנו היא "הפעם אודה את ה'", אשר מגיע מכח ההכרה בטובתו של מקום!

(ומתוק האור)

גאולת עם ישראל - על ידי האחדות והשלום

וירא והנה באר בשדה והנה שם שלשה עדרי צאן רבצים עליה כי מן הבאר ההוא ישקו העדרים והאבן גדלה על פי הבאר. ונאספו שמה כל העדרים וגללו את האבן מעל פי הבאר והשקו את הצאן והשיבו את האבן על פי הבאר למקמה. ויאמר להם יעקב אחי מאין אתם ויאמרו מחרן אנחנו. ויאמר להם הידעתם את לבן בן חנור ויאמרו ידענו. ויאמר להם השלום לו ויאמרו שלום והנה רחל בתו באה עם הצאן. ויאמר הן עוד היום גדול לא עת האסף המקנה השקו הצאן ולכו רעו. ויאמרו לא נוכל עד אשר יאספו כל העדרים וגללו את האבן מעל פי הבאר והשקיני הצאן (כט, ב-ח)

האלשיך הקדוש בספרו 'תורת משה', דרש פסוקים אלו בדרך רמז "על שלשלת הדורות בגלות שגלינו מארצנו ומבית מקדשנו:

יעקב אבינו ראה כאן מחזה נבואי: וירא והנה באר בשדה. "באר" הוא בית המקדש. משם היו נובעים ה"מים החיים" - כל השפע וכל הטוב שבעולם. והיכן נמצאת "באר" זו? "בשדה", שהרי נאמר על בית המקדש: "ציון שדה תחרש" (ירמיהו כו, יח).

והנה שם שלשה עדרי צאן רובצים עליה - אלו הכהנים, הלוויים והישראלים, שכולם נכללים בתואר "צאן".

ולשם מה הם באים לשם? כי מן הבאר ההוא ישקו העדרים - כי מבית המקדש, כאמור, היו מקבלים את השפע, הן הגשמי והן הרוחני, ובשמחת בית השואבה היו שואבים משם רוח הקודש כמו שאמרו חז"ל ("בר"ע, ח).

אלא שגרמו העוונות והאבן גדלה על פי הבאר. בגמרא (סכה נב ע"א) מבואר, שאחד משמותיו של היצר הרע הוא "אבן", אבן גדולה הושמה על פי הבאר ומנעה את האפשרות לשאוב משם את השפע. כלומר, בא היצר הרע, החטיא את עם ישראל בעבודה זרה, ועתה הבאר הזו סתמה, נחרב בית המקדש הראשון.

בראות עם ישראל את רעתה הגדולה של ה"אבן" הוא יצר הרע של העבודה זרה -

בהמשך הפרשה, כאשר רחל אמנו מבקשת מלאה את הדודאים תני נא לי מדודאי בןך... מה אומרת לה לאה?
המעט קחתך את אישי ולקחת גם את דודאי בני – לא רק שלקחת את בעלי, את רוצה גם את הדודאים לקחת לי?
אומרים חז"ל – רחל יכלה להגיד לה "אני לקחתי לך את בעלך?! אני נתתי לך אותו! מכאן, שהיא בכלל לא גילתה לה, שמדובר בסימנים... היא אמרה לה "בואי, ואלמד אותך את ההלכות שנחוצות לבית היהודי" ... היא העבירה לה את הסימנים, מבלי שהיא תרגיש שהיא מוסרת לה כאן, איזה שהוא מסר מיוחד.
 בזכות המעשה הזה שעשתה אמנו, כתוב בפתיחה לאיכה, שהמעשה הזה של רחל אמנו, עתיד להביא אותנו לגאולה השלמה, שכולנו מצפים לה במהרה.
 משמעות הדברים שמביא המדרש כאן, הוא שהמעשה שעשתה רחל אמנו במסירת הסימנים, הוא גדול יותר מעקידת יצחק.
 שבא אברהם אבינו ללמד זכות מהעקידה, הקב"ה לא מגיב... כך גם יצחק וכך גם יעקב....

הנה בפרשתנו מגלים לנו קורטוב מאישיותו הכבירה של בחיר האבות. פרק באמונה ובבטחון שאפיינו את יעקב אבינו. גם כשנגרמה רעה על ידי בעל בחירה - לבן הארמי, קיבל הכל בסבלנות מתוך אמונה שכל מה שעושה ה' הכל לטובה.
 על כך מעיר ומאיר הגר"צ מסלנט בספרו "באר יוסף": **אנו מוצאים לאחר יעקב עבד ללבן שבע שנים תמימות בעבור רחל - ויהי בבקר והנה היא לאה.** הפתעה גמורה.
 נקל לשער את ההתמרמרות שהיתה פוקדת כל אחד מאתנו אחר דבר כזה. אין ספק שבן תמותה רגיל היה מגיב על כך ברוגז גדול ובכעס רב שעולה היה עד לב השמים. ואם אין אפשרות להקים קול צעקה היה לפחות הולך עצוב ונדכא ונשבר לרסיסים.

איזה זכות הקב"ה מקבל?
 הזכות שמסרה רחל אמנו ללאה, ולכאורה הדבר הזה פלא.
אם הזכות הזאת היא כל-כך גדולה, שהקב"ה אומר בשבילך רחל אני מחזיר את ישראל למקומו.
 היה צריך הכתוב לומר בראש השנה, במקום "ועקידת יצחק לזרעו היום ברחמים תזכור"... היינו צריכים לומר "ובזכות מסירת הסימנים של רחל ללאה, היום ברחמים תזכור"
 ואנחנו מזכירים את העקידה ולא את מסירת הסימנים, והשאלה שנשאלת היא – למה הקב"ה לא מקבל את הטענה של האבות על העקידה, ומקבל את דבריה של רחל?

והנה כאן לא נאמר אפילו "ויחר אף יעקב" אלא הוא פונה ללבן וקובל בניחותא על הרמאות: "ויאמר [בלשון רכה!] אל לבן מה זאת עשית לי הלא ברחל עבדתי עמך ולמה רימתני" (בראשית כט, כה)
 יעקב אינו יוצא מגדרו. הוא מקבל הכל באהבה ובאמונה שמהלך זה מכון משמים לטובתו ולאשורו.
כמה יש לנו ללמוד ולהתפעל מגבורתו ושליטתו על כחות הנפש שבקרבנו. ...
 ויעבד עמו עוד שבע שנים אחרות" (שם, פס' ל) פירש"י: "אחרות - הקישן לראשונות מה ראשונות באמונה אף האחרונות באמונה. ואף על פי שברמאות בא עליו".

כדי להבין את יסודם של דברים, נוסף רק עוד שאלה אחת, שעומד עליה הסבא מקלם:
רחל אומרת לקב"ה, שהיא לא מקנאת באחותה, היא מסרה לה את הסימנים ולא קנאתי בה...

מדברי רש"י אלו עומדים לנו על גודל צדקותו של יעקב. הוא לא התמרד נגד רמאותו וחוצפתו של לבן שהעבידו שלא ביושר שבע שנים נוספות, שגם אותן עבד באמונה וביושר. וכל זאת למרות שרמאות זו הולידה צרה נוספת ליעקב.
 כידוע שמר יעקב אבינו את כל התורה, ובוודאי הציקה לו מאד העובדה שגאלץ לשאת שתי אחיות. בגמרא מובא שלעתיד לבוא כאשר יתנו ליעקב כוס של ברכה כדי לברך יאמר: "אני מברך שנשאתי שתי אחיות בחייהן" (פסחים ק"ט ע"א). למרות כל זאת לא מצאנו את יעקב מתנגח עם לבן על דבר זה.
 הוא קיבל הכל באהבה מתוך אמונה ש"כל דעביד רחמנא לטב עביד".

שואל הסבא מקלם – איך יכל להיות שהיא לא קינאה, כאשר התורה אומרת, לאחר שלא ילדה את הילד הרביעי, את יהודה, אומרת התורה (ל, א) ותקנא רחל באחתה
 אמנם רש"י במקום, מביא את דברי המדרש רבה, שאומר ותקנא רחל באחותה. קנאה במעשיה הטובים.

מהתבוננות נוספת בפרשת אמונה זו, למדים אנו שגם אם רשע ורע מעללים נטפל ומציק לאדם על לא עול בכפו, עליו לדעת שהכל מכון משמים לטובתו ולאשורו. ומראותיו של לבן שגבלה באכזריות נוראה ושיבשה ליעקב את עבודת ה', צמחה הישועה והגאולה לישראל בגלוייתיו השונות.

שואל הסבא מקלם – מאיפה ידעו רבנו, ש- ותקנא רחל באחותה, מדובר שהיא קנאה במעשיה הטובים?
אומרים חז"ל – היא קנאה, אבל במעשיה הטובים, אמרה "אם היא ילדה יותר ממני, סימן שהיא צדקת".
שואל הסבא מקלם – מאיפה חז"ל למדו את זה?

כך מציינו במדרש איכה (בפתיחתא) שבשעת החורבן באו האבות ומשה רבינו, וכל אחד מהם טען והזכיר את זכותו לפני הקב"ה, ולא נתקבלה טענתם. עד שקפצה רחל אמנו ופירטה את ענייני נישואי אחותה ליעקב, ואיך שריחמה על אחותה שלא תצא לחרפה, ומסרה לה את הסימנים שמסר לה יעקב. והוסיפה וטענה: "ומה אני שאני בשר ודם עפר ואפר ולא קנאתי לצרה שלי וכו', ואתה מלך חי וקיים, רחמן וכו' - מפני מה קנאת לעבודה - זרה שאין בה ממש". ועיין שם כל העניינים באריכות.
 התגובה לדבריה לא איחרה לבא "מיד נתגלגלו רחמי של הקב"ה ואמר: בשבילך רחל אני מחזיר את ישראל למקומו, ה'": "קול ברמה נשמע נהי כפי תמרורים רחל מבכה על בניה וגו' כה אמר ה' מנעי קולך מבכי וגו', ויש תקוה לאחריתך וגו' ושבו בני לגבולם" (שם, במדרש)

כותב רבינו בחיי – {קהלת ד, ד} וראיתי אני את כל עמל ואת כל כשרון המעשה כי היא קנאת איש מרעהו גם זה הבל ורעות רוח. למה הכוונה?
כל עמל הם קנייני הגוף עושר נכסים וכבוד, ושאר מעלות השררה. כל כשרון המעשה – תורה, תשובה ומעשים טובים. כל זה קנאת איש מרעהו. בין בעושר, בין בחכמה, ובאיוה מעלה שתהיה. הכל הקנאה מצויה, בין איש לחברו.
 כותב לנו כאן רבינו בחיי יסוד, שאותו יסוד כתוב באבן-עזרא על הפסוק הזה.

בזכות עמידתה של רחל בנסיון וצדקותה היוצאת מגדר הרגיל, הצליחה לפעול לגאולת ישראל יותר ממה שפעלו האבות ומשה רבינו גם יחד. אילו היה נושא יעקב את רחל מיד בתום השבע שנים הראשונות, וכפי שתוכנן מראש - היתה חסרה לכלל ישראל הזכות לצאת מן הגלות!

הבריאה כולה מתופעלת, על יסוד הקנאה. אם אדם לא היה מקנא, שלושת רבעי הדברים שיש לו בבית, לא היו שם. כל מה שהאדם במביא לעצמו יותר דברים, זה בגלל שיש את זה אצל השני. אם יש את זה אצל השני, גם הוא רוצה!
והראיה לכך פשוטה מאוד:

כל חיי האדם הם לטובה, וגם אם אין הטובה נראית לו לאלתר, הרי היא תעלה ותצמח בבה העת.

אדם שחי באי בודד... הוא לבד, אין אף אחד באי. יש לו וילה, יש לו שמש, יש לו דשא... ב"ה מבסוט.

כמה חולצות יש לבן-אדם הזה בבית?
 יש לו קניין והוא יכל ללכת לקחת מה שהוא רוצה משם...

מה הוא צריך?
 שתיים ליום חול ושתיים לשבת מקסימום...

למה אדם יש לו מינימום 18 חולצות בארון?! בשביל מה הוא צריך את כולם?!
 אז מי שהולך עם לבן, יש לו פחות בעיות... אבל מי שהולך עם צבעוני, הוא בבעיה, כי מה, תבוא כל יום עם אותה חולצה?!
 בלבן אי אפשר לדעת, הכל אותו צבע ©
 מי שבא עם צבעוני, צריך להחליף כל יום חולצה, אחרת יגידו לו "מה, אתה לא מתרחץ"? ©
 אז הוא חייב להחליף...

אומרת התורה - (כה) ויהי בבקר והנה הוא לאה...
 שואלים חז"ל – מה, רק בבוקר הוא ידע שזאת לאה?
 ואומרים – כן, הוא ידע רק בבוקר...

אומרת הגמרא (מסכת ב"ב,) שמסר יעקב אבינו סימנים לרחל אמנו, ובעלי התוספות כותבים, שהסימנים האלה הם – חלה, נידה והדלקת הנר. אלו שלושת הסימנים של הבית היהודי, ורחל אמנו, בשעה שראתה שאחותה הולכת להתבזות, מסרה לה את הסימנים, כדי שלא תצא לבושה ולחרפה....
 יעקב אבינו בא בלילה, ושואל אותה את הסימנים, והיא אומרת לו אותם...חשב יעקב אבינו, שבאמת זו רחל, לא חשב על משהו אחר...

אז הוא חייב להחליף...
 אבל אם הוא באי בודד, הוא יכל ללבוש אותה חולצה מראשון עד שישיו...

אומרים חז"ל – כשרחל מסרה את הסימנים, היא לא אמרה ללאה "תדעי לך, זה הסימנים שיש ביני לבין יעקב. היא לא גילתה לה את זה. מאיפה יודעים שהיא לא גילתה לה?

כל מה שיש לאדם, זה כי הוא נמצא עם אחרים, הוא חייב לרוץ אחריהם, אז אין לו ברירה ...

לפני כמה שנים, היה למישהו מיקרוגל?
מי היה צריך, היה לוקח סיר ושם על הגז ומחמם...
אז למה אתה צריך מיקרוגל?
תשמע, השכנים שלי אמרו שכדאי שיהיה לי אחד!
למי פעם היה מייבש???? הכל היו תולים בחוץ.... השמש היתה מייבשת ...
היום התריסים סגורים, שמש לא מייבשת.... המייבש פועל.... "למי יש זמן?!" ...
הורים מבוגרים שלנו, אין להם בבית לא מייבש, ואין להם מיקרוגל, אפילו לא שמעו מזה...
היום ב"ה, יש לכל אחד, שתיים מיקרו ואחד תרגום ©
אפילו מיחם אין להם בבית... "מה רע בקומקום?"
על פלאפון, מי מדבר בכלל?!

אומר רבינו בחיי - כל העולם, מתנהג מסביב לקנאה. כי הקב"ה יצק את הקנאה, ביום שהוא אמר ויהי אור, נוצק עם האור הקנאה.
מאיפה אני יודע שזה לא התחיל אצל הבן-אדם?
ביום הרביעי לבריאה, היו שמש, ירח וכוכבים. באה השמש ואמרה - ריבוננו של עולם, אין שני מלכים, משמשים בכתר אחד.
אמר לה הקב"ה - לכי ומעטי את עצמך!
מה שייך אצל ירח קנאה? מה ירח הוא בעל חי? יש לו רגשות!
הפירוש הוא, שכדי לתפעל את הבריאה, הפעיל הקב"ה את מערך הקנאה, כי הוא נצרך לקיומה של הבריאה!
כלי זה, אומר רבינו בחיי, העולם לא אז.
כי אם אדם לא היה מקנא, אז חצי מהשבע, הוא לא היה עובד בכלל... בכל מה שהוא עובד, זה כי להוא יש אוטו, וצריך להחליף את האוטו.... ההוא כבר עבר מדידת שלושה חדרים, לדירת ארבע חדרים.... ההוא גמר עם ארבעת חדרים, הוא כבר קנה פנטהאוז... גמר עם זה, עובר לוילה....

אתה רץ אחריו... רץ ורץ... עד שאתה עובר לווילת קרקע, כדי להתרגל לקרקע ©
כל הזמן אתה רץ! בשביל מה אתה רץ??
האדם, **אומר רבינו בחיי**, כל הזמן הוא בריצה, כל הזמן הוא צריך להשיג את האחרים. זה כבר היה חקוק בבריאה, עוד לפני שהיו כאן בני-אדם!
אומר רבינו בחיי - היסוד הזה של קנאה, יצוק בבריאה, והוא לא רק אצל בני האדם, הוא נמצא גם אצל בהמות.
איזה בהמות?
על הנחש, אומרת הגמרא במפורש (מסכת סנהדרין) - בשעה שראה הנחש, שצולים לאדם הראשון בשר ומביאים לו יין, נתקנא הנחש באדם.
גיידו לי - תשמע... הנחש הזה, זה לא כמו הנחש של היום... זה היה נחש עם רגלים... היה מביא כל מיני אבנים טובות... זה לא בעל חיים, אל תביא דוגמא ממנו!
בסדר, אני מקבל, אבל מצאתי מדרש ©
אומר המדרש, כשאליהו הנביא מביא שתי פרים, פר אחד הולך לעלות לנביאי הבעל והאשרה, ופר אחד הולך לעלות לשם ה'. שני אחים שגדלו אצל אמא אחת... אותו גודל... גדלו במרעה אחד... אומר להם אליהו "לכו"....
הוא לא מוכן ללכת... למה??
אומר לו העגל - אח שלי ילך לה', ואני אלך לעבודה זרה??
ואם אח שלך לא היה פה? היו לוקחים רק פר אחד לעבודה זרה, היית הולך? בטח שהיית הולך, אף אחד לא שואל אותך... אז מה אכפת לך עכשיו ללכת??
הוא אומר - אם אני הולך לבד, אז לא אכפת לי, אבל איך יכל להיות שאח שלי ילך לה', ואני ילך לעבודה זרה?! לא מוכן! אם אני לבד... לא אכפת לי...
מאיפה זה בא??
היסוד של הקנאה, מחלחל גם לבעלי חיים, ורבותינו אומרים, שיסוד הקנאה נמצא גם אצל מלאכי השרת.
אמנם מלאכי השרת, בינם לבין עצמם אינם מקנאים, כי בשמים אין קנאה... במה הם מקנאים?
בבני-האדם. הם רואים את בני האדם ומקנאים בהם!
כותבים רבותינו, שהיה מלאך אחד, שהיו לו 12 כנפיים, זה היה השיא במלאכים. הוא נתקנא באדם, וקיצצו לו שישה כנפיים. התכווץ בגלל הקנאה שלו...
רבותי, קשה מאוד לדבר על אנשים גדולים. לא רק שקשה, אלא אסור!
אומרים חז"ל בגמרא (מסכת שבת ק"ט) - **אם ראשונים כמלאכים אנו כבני אדם, ואם ראשונים כבני אדם אנו כחמומים**
אתה הולך לדבר על האבות הקדושים... על שנים-עשר השבטים... אתה צריך להיזהר במה שאתה הולך להוציא מהפה...
אבל אתם רואים שחז"ל כותבים את זה, למה??
כי הם רוצים שנלמד. לא סתם הם כותבים דברים!
אדם מוכן למות! אין לו בעיה למות... יש לו בעיה, שמישהו אחר יהנה ממה שיש לו. זה יסוד הקנאה, שמתפעל את האדם.
רבותי, הולכת חוה, מפתה אותה הנחש לאכל מעץ הדעת... את רוצה לאכל? תאכלי!

לא... היא הולכת לבעלה ומפתה אותו גם "בא תאכל גם איתי"... בשביל מה??
את רוצה לאכל... תאכלי... תמותי!
אמרה חוה (פרקי דרבי אליעזר פרק י"ג) - אם אני אוכל לבד, אני ימות לבד... לא רוצה! נאכל ביחד, נמות ביחד!
מה אכפת לך שהוא ישרא??
אם אני ימות והוא ישרא, ימצאו לו אישה אחרת. לזה אני לא מסכימה!
אומר רבינו בחיי, בספרו **חובת הלבבות** - מעשה בקנאי וחברו, שעשו טובה למלך. הוא עשה טובה קטנה וחברו עשה טובה גדולה.
אמר המלך - כל מה שתבקש אתן לך, ולחברך כפליים!
תבקש 50 מיליון דולר! ולחברך אתן 100 מיליון דולר!
מה הוא אומר למלך??
אדוני המלך, תעשה טובה, תוציא לי עין... ולחברי כפליים!
אומר רבינו בחיי - זה היסוד של קנאה!
הוא יהיה עיור, ילך עם מטאטא.... העיקר שאני יראה בעין אחת!
זה טבעו של האדם, זה מה שהאדם נמשך אליו...
רבותי, בואו נראה את הטכניקה, שעליה בונה השטן את היסוד שלו, **דברי חז"ל הקדושים והטהורים**:
אומרים חז"ל (בראשית רבה, פרשה נו, אות ד) - ויאמר יצחק אל אברהם אביו ויאמר אבי (בראשית כב, ז), בא לו סמא"ל אצל אבינו אברהם אמר ליה סבא סבא אובדת לבך סבי היקר, איבדת את שפיות הדעת שלך?!, בן שנתן לך למאה שנה אתה הולך לשחטו, אמר לו על מנת כן אני מוכן. אמר לו ואם מנסה אותך יותר מכן את יכול לעמד, (איוב ד, ב): הנסה דבר אליך תלאה, אמר לו ויתר על דין. אמר לו למחר אומר לך שופך דם את חייב ששפכת דמו של בנך הוא יתבע אותך על ששפכת דמים, אמר לו, על מנת כן. וכיון שלא הועיל ממנו כלום בא לו אצל יצחק, אמר לו ברא דעלובתא הנה הבן של האישה המסכנה... שרה אמנו נשארה בבית לבד, הולך הוא לשחטך אתה יודע שהוא הולך לשחוט אותך?!, אמר לו על מנת כן אני מוכן. אמר לו אם כן כל אותן הפרגזיות שעשת אמך לישמעאל שנאיה דביתה ירותא תדע לך, לא סתם אתה תמות... אלא כל הבגדים שיש לך בבית... כל הצעצועים, כל הספרים, הכל יקבל ישמעאל! ואתה אינך מכניס בלבך. כד לא תיעול מילא תיעול פלגא, הדא הוא דכתיב: ויאמר יצחק אל אברהם אביו אבי, למה אבי שתי פעמים, כדי שיתמלא עליו רחמים.
אני לא מבין, מה השטן ממשיך, ומנסה לשכנע את יצחק, אם הוא כבר אמר לו שהוא מוכן למות?!

כי השטן יודע, שאדם מוכן למות, אבל רק שאדם אחר לא יגע לו בחפצים שלו! כך אומר המדרש...
רבותי, לאחר שלמדנו את דברי חז"ל, על יסוד הקנאה, נוכל להבין את המעשה של רחל אמנו, ומכאן בע"ה להתקדם:
מהו היסוד של קנאה?
קנאה מופיעה לראשונה בתורה (ל, א)... **ותקנא רחל באחותה**...
אומר הסבא מקלם יסוד נפלא - ברגע שכן-אדם עושה מעשה אחד, המעשה האחד מקרין לגבי מעשה אחר. הוא מדבר את הדברים האלה, אודות משה רבינו. אם משה רבינו, נתן את עיניו וליבו מצר על ישראל. הוא לקח על עצמו עול... לוקח על עצמו משאות...
בשעה שמשוה רבינו מדבר דברים קשים כנגד הקב"ה - **למה הרעתה לעם הזה למה זה שלחתי... ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה**...
ביקשה מידת הדין לפגוע במשה... מה אמר הקב"ה?
הניחו לו!!! שבשביל כבוד ישראל דיבר!
שואל הסבא מקלם - מאיפה אתה יודע?
אם אתה יודע, שמשוה רבינו מוכן לסחוב על עצמו את העול של ישראל... נושא בסבלם... זה מוכיח, שבגלל כבודם של ישראל הוא אומר את זה.
אותו דבר רחל אמנו. אם היא לקחה את הסימנים ומסרה את זה לאחותה, מתוך ידיעה שאחותה תהיה אשתו של יעקב, וע"י כך, היא תהיה אשתו של עשו... היא עושה את זה, ואין בה קנאה!
אם התורה אומרת **ותקנא רחל באחותה**. זה סימן שהיא קנאה, במעשיה הטובים...
אישה שעושה מעשה כזה, היא נטרלה את עצמה ממידת הקנאה, שאדם מושרש בה, ולכן אחרי שהיא נטרלה את עצמה... אם התורה מעידה **ותקנא רחל באחותה**... חייב להיות, שהיא קנאה במעשיה הטובים!
גם אצל הקב"ה, מצאנו מידה שנקראת קנאה...
הגמרא (מסכת עבודה זרה נוה, א) **מביאה** - שאל אגריפס שר צבא את ר"ג כתיב בתורתכם (דברים ד-כד) כי ה' אליהך אש אכלה הוא אל קנא כלום מתקנא אלא חכם בחכם וגבור בגבור ועשיר בעשיר אמר לו אמשול לך משל למה"ד לאדם שנושא אשה על אשתו חשובה ממנה אין מתקנאה בה פחותה ממנה מתקנאה בה הוא מצא אשה צדיקה... משהו מיוחד... הוא רוצה להתחתן עם אשה צדיקה... היא מוותרת...
אבל אם האשה פחותה ממנה... "מה, אני לא טובה לך?!"... אם היא היתה צדיקה, אני מבינה, אבל אם היא לא היתה צדיקה, אז למה אתה לוקח אותה?!

אמר לו רבן גמליאל לאגריפס המלך - הקב"ה הוא האל הגדול הגיבור והנורא... במה שייך אצלו קנאה??
שהולכים ולוקחים עבודה זרה, של עץ ואבן, ואומרים על העץ והאבן, שהוא אלוהים! כאן באה מידת הקנאה!!!

